

तृतीय पत्र (Paper III) : ऐच्छिक विषय (Optional Paper)

(01) - अर्थशास्त्र (Economics)

१. अर्थशास्त्रको परिचय
 - १.१ अर्थशास्त्रको परिभाषा; एडम स्मिथ, मार्सल र रविन्सको परिभाषाको अर्थ, मुख्य बुँदा र आलोचनाहरू
 - १.२ अर्थशास्त्रका विषयवस्तुहरू: उपभोग, उत्पादन, विनिमय, वितरण र सार्वजनिक वित्त
 - १.३ शुष्म अर्थशास्त्र तथा बृहत अर्थशास्त्रको अर्थ र तिनमा भिन्नता
 - १.४ राष्ट्रिय आय: अर्थ, राष्ट्रिय आय गणनाको महत्व र राष्ट्रिय आय गणनाका समस्याहरू
 - १.५ आर्थिक वृद्धि र विकासको अवधारणा र वृद्धि र विकासका विचमा भिन्नता
२. बजार अर्थतन्त्र
 - २.१ बजार अर्थतन्त्रको अवधारणा
 - २.२ माग : मागको नियम, मागका निर्धारक, माग रेखाको सराई र यसका कारणहरू
 - २.३ पूर्ति : पूर्तिको नियम, पूर्तिका निर्धारक, पूर्ति वक्रको सराई र यसका कारणहरू
३. उपभोक्ताको व्यवहार
 - ३.१ सिमान्त उपयोगिता ह्रास नियम: अर्थ, मान्यता र अपवाद
 - ३.२ प्रतिस्थापनको नियम: अर्थ, मान्यता र अपवाद
 - ३.३ उपभोक्ताको वचत: अर्थ र महत्व
४. उत्पादन
 - ४.१ उत्पादनका साधन : भूमि, श्रम र पूँजीको अर्थ र विशेषताहरू
 - ४.२ संगठन: संगठनका रूपहरू, साभेदारीको अर्थ तथा विशेषताहरू, संयुक्त पूँजी कम्पनीको अर्थ तथा विशेषताहरू
 - ४.३ उत्पादनका सिद्धान्तहरू : उत्पादन फलनको अर्थ, परिवर्तनशील अनुपातको नियम, उत्पादन स्तरको नियम: उत्पादन वृद्धिको नियम, उत्पादन ह्रासको नियम, उत्पादन समताको नियम
५. बजार
 - ५.१ बजार : पूर्णप्रतिस्पर्धा तथा एकाधिकार बजारको अर्थ र विशेषताहरू
 - ५.२ आम्दानी : अर्थ, विभिन्न बजारमा आयवक्रहरू - पूर्णप्रतिस्पर्धा र एकाधिकारमा सिमान्त आय, औसत आय र कुल आय
 - ५.३ लागत : लागतको अर्थ, दृश्य र अदृश्य लागत, वास्तविक र मौद्रिक लागत - लागत वक्रहरू: अल्पकालिन लागत वक्रहरू-कुल परिवर्तनशील लागत, कुल स्थिर लागत, कुल लागत, औषत परिवर्तनशील लागत, औषत स्थिर लागत, औषत कुल लागत र सिमान्त लागत)
 - ५.४ पूर्ण प्रतिस्पर्धा र एकाधिकार बजारमा सन्तुलन: सिमान्त लागत र सिमान्त आय विधि
६. मुद्रा र बैंकिङ्ग
 - ६.१ मुद्रा: अर्थ, प्रकार, कार्य र मुद्राको मुल्य
 - ६.२ मुद्राको परिमाणात्मक सिद्धान्त: अर्थ, मान्यता र आलोचना
 - ६.३ मुद्रास्फिति र मुद्रासंकुचनको अवधारणा
 - ६.४ वित्तीय बजार: मुद्रा बजार र पूँजी बजार
 - ६.५ बैंकिङ्गको अर्थ र बैंकका प्रकार: केन्द्रीय बैंक र वाणिज्य बैंक, नेपालको सन्दर्भमा नेपाल राष्ट्र बैंक र वाणिज्य बैंकका कार्यहरू
७. सार्वजनिक वित्त
 - ७.१ सरकारी वित्त: अर्थ र महत्व
 - ७.२ सरकारी व्यय: अर्थ, महत्व र नेपालमा क्षेत्रगत रूपमा सरकारी व्ययको प्रवृत्ति
 - ७.३ सरकारी आय : अर्थ, कर आय: अर्थ र विशेषताहरू, प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष कर तथा तिनका गुण तथा अवगुणहरू, प्रगतिशील, आनुपातिक, प्रतिगामी र अधोगामी कर तथा तिनका गुण तथा अवगुणहरू, गैर कर राजस्व: अर्थ र स्रोतहरू
 - ७.४ सार्वजनिक ऋण : अर्थ, महत्व र स्रोत - आन्तरिक तथा वाह्य, नेपालमा सार्वजनिक ऋणको अवस्था
 - ७.५ सरकारी बजेट : बजेटको अर्थ, विशेषता र अंगहरू, बजेट निर्माण प्रक्रिया र बजेट चक्र, नेपालमा बजेटको इतिहास

लोक सेवा आयोग

अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

८. अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार

- ८.१ अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारको अवधारणा, अर्थ, विशेषता र महत्व
- ८.२ स्वतन्त्र व्यापार: अर्थ, गुण र अवगुणहरू
- ८.३ संरक्षणवाद: अर्थ, गुण र अवगुणहरू
- ८.४ विश्व व्यापार संगठन (WTO) र दक्षिण एसियाली स्वतन्त्र व्यापार क्षेत्र (SAFTA) : परिचय, स्थापना र उद्देश्य
- ८.५ नेपालको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार: वनावट, प्रवृत्ति, दिशा, समस्या र चुनौतीहरू

९. नेपालको अर्थतन्त्र

- ९.१ नेपालको अर्थतन्त्रका विशेषताहरू (आर्थिक, जनसांख्यिक र सामाजिक)
- ९.२ प्राकृतिक साधनहरू: जल र वन संपदा (महत्व र संभाव्यता)
- ९.३ मानव साधन : भौगोलिक क्षेत्र तथा विकास क्षेत्रानुसार जनसंख्या वृद्धि र वितरण, जनघनत्व, जनसंख्याको वनावट, जनसंख्या वृद्धिका कारण तथा परिणामहरू
- ९.४ मानव विकासका सूचकहरू
- ९.५ कृषि: महत्व, समस्याहरू र समाधानका उपायहरू
- ९.६ गरिबी: अवधारणा, गरिबीको अवस्था, गरिबीका कारणहरू र गरिबी निवारणका उपायहरू
- ९.७ उद्योग : घरेलु उद्योग, ठुला उद्योग र पर्यटन उद्योगको महत्व, समस्याहरू र समाधानका उपायहरू
- ९.८ पुर्वाधार : यातायात र संचार: अवस्था, महत्व, समस्या र समाधानका उपायहरू
- ९.९ योजनाको अवधारणा, नेपालमा योजनाको इतिहास र वर्तमान आवधिक योजनाको उद्देश्य, प्राथमिकता र रणनीति

१०. तथ्याङ्कशास्त्र

- १०.१ तथ्याङ्कशास्त्रको परिचय: अर्थ, महत्व र सीमाहरू
- १०.२ तथ्याङ्क : तथ्याङ्कका प्रकार र संकलन विधि, प्राथमिक र द्वितीयक तथ्याङ्क, तथ्याङ्क संकलन विधि
- १०.३ गणना र नमना छनौट विधि: अर्थ, विशेषता, भिन्नता
- १०.४ केन्द्रीय प्रवृत्तिको नाप : मध्यक (अंकगणितीय मध्यक र गुणोत्तर मध्यक), मध्यिका, बहुलक
- १०.५ अपकिरणको नाप (माध्यम विचलन, प्रमाप विचलन) र सहसम्बन्ध ।

द्रष्टव्य :- यस पत्र/विषयमा पाठ्यक्रमका एकाइहरूबाट सोधिने प्रश्नहरूको संख्या क्रमशः Level I का ६० प्रतिशत र Level II का ४० प्रतिशत गरी यथासम्भव निम्नानुसार हुनेछ ।

Table of Specification

एकाई	अङ्क	प्रश्न संख्या	Level I (60%)	Level II (40%)
1	10	5	3	2
2	10	5	3	2
3	10	5	3	2
4	10	5	3	2
5	10	5	3	2
6	10	5	3	2
7	10	5	3	2
8	10	5	3	2
9	10	5	3	2
10	10	5	3	2
जम्मा प्रश्न		50	30	20

Level I Questions

(चार विकल्पमात्र भएका सामान्य बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू)

Level II Questions

(चार भन्दा विकल्प बढि विकल्प हुन सक्ने तर चार विकल्पमात्र प्रदान गरिएका बहुवैकल्पिक स्वरूपका तर ठिक-बेठिक, जोडामिलाउने, खालि ठाउँ भर्ने, कारण र प्रभाव सम्बन्ध प्रश्नहरू, नमिल्दो छुट्ट्याउने प्रश्नहरू)

(In English)

1. **Introduction to Economics**
 - 1.1 Definition of economics: Adam Smith, Marshall and Robbins; meaning, main points and criticisms of all definitions
 - 1.2 Subject matter of economics: consumption, production, exchange, distribution and public finance
 - 1.3 Meaning of micro and macroeconomics and distinction between them
 - 1.4 National income (NI): meaning, importance of NI calculation and problems of NI calculation
 - 1.5 Economic growth and economic development: concept and distinction between growth and development
2. **Market Economy**
 - 2.1 Concept of market economy
 - 2.2 Demand: law of demand, determinants of demand, shift in demand curve and its causes
 - 2.3 Supply: law of supply, determinants of supply, shift in supply curve and its causes
3. **Consumer Behaviour**
 - 3.1 Law of diminishing marginal utility: meaning, assumptions and exceptions
 - 3.2 Law of substitution: meaning, assumptions and exceptions
 - 3.3 Consumer's surplus: meaning and importance
4. **Production**
 - 4.1 Factors of production: meaning and features of land, labour and capital
 - 4.2 Organization: Forms of organisations, meaning and features of partnership, meaning and features of joint stock company
 - 4.3 Theories of production: meaning of production function, law of variable proportion, law of returns to scale – increasing returns to scale, decreasing returns to scale, constant returns to scale
5. **Market**
 - 5.1 Market: meaning and features perfect competition and monopoly market
 - 5.2 Revenue: meaning, revenue curves in different markets- marginal revenue, average revenue and total revenue under perfect competition and monopoly
 - 5.3 Cost: meaning, explicit and implicit cost, real and nominal cost - cost curves: short run cost curves (total variable cost, total fixed cost, total cost, average variable cost, average fixed cost, average total cost, and marginal cost)
 - 5.4 Equilibrium under perfect competition and monopoly market, (MC = MR) approach
6. **Money and Banking**
 - 6.1 Money: meaning, types, functions and value of money
 - 6.2 Quantity theory of money: meaning, assumptions and criticisms
 - 6.3 Concept of Inflation and Deflation
 - 6.4 Financial Market: Money market and Capital market
 - 6.5 Meaning of banking and types of bank: Commercial Bank and Central Bank, Functions of Nepal Rastra Bank and commercial banks with reference to Nepal
7. **Public Finance**
 - 7.1 Government finance: Meaning and Importance
 - 7.2 Government expenditure: meaning, importance and trend of government expenditure in Nepal by sectors
 - 7.3 Government Revenue: meaning, tax revenue: meaning and features, direct and indirect tax and their merits and demerits, progressive, proportional, regressive and digressive tax with their merits and demerits, non-tax revenue: meaning and sources
 - 7.4 Public Borrowing: meaning, importance, sources: internal and external, public borrowing situation in Nepal

- 7.5 Government Budget : meaning, features and component of budget, process of budget formulation and budget cycle, history of budget in Nepal
8. **International Trade**
- 8.1 International trade: concept, meaning, features and importance
- 8.2 Free trade: meaning, merits and demerits
- 8.3 Protectionism: meaning, merits and demerits
- 8.4 Introduction, establishment and objectives WTO and SAFTA
- 8.5 Foreign Trade of Nepal : composition, trend, direction, problems and challenges
9. **Nepalese Economy**
- 9.1 Characteristics of the Nepalese economy (economic, demographic, social)
- 9.2 Natural Resources: water and forest (importance and prospects)
- 9.3 Human Resource : population growth and distribution by ecological region and development region, population density, population composition, causes and consequences of population growth
- 9.4 Indicators of human development
- 9.5 Agriculture (importance, problems and remedial measure)
- 9.6 Poverty: concept, poverty situation, causes and remedial measures for poverty
- 9.7 Industry : importance, problems and remedial measures of Cottage industries, Large scale industries and Tourism industry
- 9.8 Infrastructure: Transportation and Communication: situation, importance, problems and remedial measures
- 9.9 Concept of planning, history of planning in Nepal, objective, priority and strategies of the current periodical plan
10. **Statistics**
- 10.1 Introduction to statistics: meaning, importance and limitations
- 10.2 Data: types and methods of data collection, primary and secondary data, methods of data collection
- 10.3 Census and sampling methods: meaning, features, differences
- 10.4 Measure of central tendency: Mean (A.M., G.M.), Median, Mode
- 10.5 Measures of dispersion (mean deviation, standard deviation) and correlation

अर्थशास्त्रका नमूना प्रश्नहरू Sample Questions of Economics

Level I Questions

1. कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा तलका मध्ये कुन समावेश गरिदैन ?
Which of the following is **NOT** included in gross domestic product?
A) देश भित्र बसेका विदेशीहरूको कमाइ (Income from the foreigners live with in the country)
B) विदेशबाट प्राप्त भएको आम्दानी (Income earn from out of the countries)
C) देश भित्र प्राप्त हुने आम्दानी (Income earn from with in the country)
D) देश भित्रका सार्वजनिक संस्थानको नाफा (Profit from public enterprises with in the country)
2. पूर्तिरेखा बाँया तर्फ सर्ने आधारित तत्व (A left ward shift in supply curve depends up on):
A) उत्पादन प्रविधिको विकास (an improvement in the relevant technique of production)
B) आवश्यक उत्पादन साधनको मूल्यमा कमि (a decline in the price of needed inputs)
C) उपभोक्ताको आम्दामीमा वृद्धि (an increase in consumer incomes)
D) केही फर्मले उद्योग छाडेको अवस्था (some firms leaving an industry)
3. माग वक्रले बीचको सम्बन्ध देखाउँछ, (Demand curve shows the relationship between):
A) मौद्रिक आय र वस्तुको माग (Money income and quantity demanded)
B) मूल्य र उत्पादन लागत (Price and production cost)
C) मूल्य र वस्तुको माग (Price and quantity demanded)
D) उपभोक्ताको रुची र वस्तुको माग (Consumer's taste and quantity demanded)

लोक सेवा आयोग

अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

4. प्राथमिक तथ्याङ्क संकलन विधिमा तलको कुन पर्दैन ?
Which one of the following is not the method of primary data collection?
A) प्रकाशित श्रोत (Published sources)
B) हुलाक प्रश्नावली (Mailed questionnaire method)
C) प्रत्यक्ष व्यक्तिगत अन्तर्वार्ता (Direct personal interview)
D) स्थानीय सम्वाददाताबाट सुचना (Information from local correspondents)
5. निम्न कार्यहरु बारे विचार गर्नुहोस् (Consider the functions) :
1) मूल्यको संचय गर्नु (Store of value)
2) विनिमयको माध्यम कार्य गर्नु (Medium of exchange)
3) सामाजिक आयको वितरण गर्नु (Distribution of social income)
4) साखको नियन्त्रण गर्नु (Credit control)
माथि उल्लेखित कार्यहरुमा कुन/कुन कुन मुद्रा कार्य हो/हुन् ?
Which of the above mentioned functions is/are correct about function of money?
A) 1 मात्र (Only 1) B) 1 र 2 मात्र (Only 1 & 2)
C) 1, 2 र 3 मात्र (Only 1, 2 & 3) D) 1, 2, 3 र 4 सबै (All 1, 2, 3 & 4)
6. जोडा मिलानमा तलको कुन चाँहि ठिक छ ?
Which of the following matching is correct?
समूह I	समूह II
a) मुद्रा बजार (Money market)	1) साख सिर्जना (Credit creation)
b) पूँजी बजार (Capital market)	2) साख नियन्त्रण (Credit control)
c) वाणिज्य बैंक (Commercial bank)	3) अल्पकालीन मौद्रिक बजार (Short-term monetary market)
d) केन्द्रीय बैंक (Central bank)	4) दीर्घकालिन मौद्रिक बजार (Long term monetary market)
A) a - 1, b - 2, c - 3, d - 4	B) a - 2, b - 1, c - 4, d - 3
C) a - 3, b - 4, c - 1, d - 2	D) a - 4, b - 3, c - 2, d - 1
7. निम्न कथनहरु बारे विचार गर्नुहोस् (Consider the following statements):
1) धन सम्बन्धी अध्ययन अर्थशास्त्रको विषयवस्तु हो ।
2) सामाजिक कल्याणको अध्ययन अर्थशास्त्रको विषयवस्तु हो ।
3) दुर्लभता र छनौट सम्बन्धि अध्ययन अर्थशास्त्रको विषयवस्तु हो ।
1) Study about wealth is the subject of matter of economics.
2) Study about Social welfare is the subject of matter of economics.
3) Study about Scarcity and choice is the subject of matter of economics.
माथि उल्लेखित कथनहरुमा कुन/कुन कुन अर्थशास्त्रको विषयवस्तुको सम्बन्धमा सही हो/हुन् ?
Which of the above statements is/are correct regarding the subject matter of economics?
A) 1 र 2 मात्र (Only 1 & 2) B) 2 र 3 मात्र (Only 2 & 3)
C) 1 र 3 मात्र (Only 1 & 3) D) 1, 2 र 3 सबै (All 1, 2 & 3)
8. समूह I र समूह II जोडा मिलाउनुहोस् र कोडबाट सही उत्तर छान्नुहोस् ।
Match list I with list II and select the correct answer using the code given below.
समूह (List) I	समूह (List) II
a) भूमि (Land)	1) नाशवान (Perishable)
b) पूँजी (Capital)	2) अविनाशी (Indestructible)
c) श्रम (Labour)	3) साभ्केदारी (Partnership)
d) संगठन (Organization)	4) मानव निर्मित (Man made)
कोड (Codes)	<u>a</u> <u>b</u> <u>c</u> <u>d</u>
A)	1 2 3 4
B)	2 1 4 3
C)	3 4 1 2
D)	4 3 2 1

(02) - शिक्षाशास्त्र (Education)

१. शिक्षाको परिचय

- १.१ शिक्षाको अवधारणा र परिभाषा
- १.२ शिक्षाका रूप/प्रकारहरू: औपचारिक, अनौपचारिक र अनियमित शिक्षा र तिनीहरूका विशेषताहरू
- १.३ शिक्षाका लक्ष्यहरू: व्यक्तिगत र सामाजिक
- १.४ शिक्षाका सांस्कृतिक, आर्थिक, नागरिक र विश्वव्यापी कार्यहरू
- १.५ एउटा पद्धतिको रूपमा शिक्षा: अर्थ र तत्वहरू
- १.६ पाठ्यक्रम: अर्थ, तत्वहरू र आवश्यकता
- १.७ शिक्षाका वैकल्पिक उपायहरू: जीवनपर्यन्त, खुला र दूर शिक्षा (अवधारणा, विशेषता र आवश्यकता)

२. नेपालको सन्दर्भमा शिक्षामा अभ्यासहरू

- २.१ सबैका लागि शिक्षा: अर्थ, जोम्टिन र डकार सम्मेलनहरू र राष्ट्रिय कार्य योजना
- २.२ समाहित शिक्षा: अर्थ, मार्गनिर्देशन र नेपालका प्रयासहरू
- २.३ बाल अधिकार: महासन्धी र नेपालमा प्रावधानहरू
- २.४ नेपालमा शिक्षाको विकास: वि.सं. २००७ भन्दा अघि, २००७ देखि २०२७ सम्म र २०२७ भन्दा पछि हालसम्म
- २.५ नेपालका प्रमुख योजना र आयोगहरू: नेपाल राष्ट्रिय शिक्षा योजना आयोग २०११, राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना २०२८, राष्ट्रिय शिक्षा आयोग २०४९ र उच्चस्तरीय राष्ट्रिय शिक्षा आयोग २०५५ (प्रयास र सिफारिशहरू)
- २.६ नेपालमा हाल प्रचलित शिक्षाका राष्ट्रिय लक्ष्यहरू, तहगत उद्देश्यहरू, विद्यालय शिक्षाको संरचना
- २.७ शिक्षा विभाग, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, जिल्ला शिक्षा अधिकारी, विद्यालय सुपरीवेक्षक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक-अभिभावक संघ, गाउँ शिक्षा समिति, प्रधानाध्यापक र शिक्षकहरूको भूमिका र उत्तरदायित्वहरू

३. शिक्षण पद्धतिको अवधारणा

- ३.१ शिक्षण पद्धतिको अर्थ र परिभाषा
- ३.२ शिक्षण पद्धतिका तत्वहरू
 - ३.२.१ शैक्षणिक उद्देश्य: अर्थ, ब्लूमको वर्गीकरण र शैक्षणिक उद्देश्यको लेखन
 - ३.२.२ विभिन्न योजनाहरूको अर्थ, तयारी र आवश्यकता: कार्यपात्रो, वार्षिक योजना, एकाइ योजना पाठयोजना र कार्यतालिका
 - ३.२.३ विषयवस्तु
 - ३.२.४ कक्षाकोठाको उपलब्धि मूल्याङ्कन
- ३.३ शैक्षणिक व्यवस्थापन: अर्थ, कक्षा कोठाको वातावरण अभिवृद्धि गर्ने उपायहरू, कक्षाकोठाको संगठन र शैक्षणिक व्यवस्थापन गर्ने कला
- ३.४ शैक्षणिक संगठन: विषय, कक्षा र बहुकक्षा शिक्षण र तिनीहरूको अर्थ विशेषता, सबलता र दुर्बलताहरू
- ३.५ अतिरिक्त क्रियाकलापको अवधारणा, प्रकार र अतिरिक्त क्रियाकलाप संगठित गर्ने सिद्धान्तहरू

४. शैक्षणिक सामग्री र विधिहरू

- ४.१ शैक्षणिक सामग्रीहरू: अर्थ, वर्गीकरण र उपयोग
- ४.२ निम्न सामग्रीहरूको निर्माण प्रक्रिया र उपयोग: फ्ल्याटिन बोर्ड, प्रदर्शन पाटी, स्पेसिमेन, नमुना, चार्ट र ग्राफ
- ४.३ शिक्षण विधिहरू: अर्थ, विशेषता र छनोटका आधारहरू
- ४.४ विभिन्न शिक्षण विधिहरू
 - ४.४.१ शिक्षक केन्द्रित प्रवचन विधि, प्रदर्शन विधि
 - ४.४.२ अन्तरक्रियात्मक: प्रश्नोत्तर विधि, छलफल विधि
 - ४.४.३ विद्यार्थी केन्द्रित: प्रयोगात्मक, वैयक्तिक अध्ययन, परियोजना, समस्या समाधान, सर्वेक्षण विधि (आधारभूत अवधारणा, चरण, सबल तथा दुर्बल पक्षहरू)
- ४.५ साक्षरता उपागमहरू: ध्वनि, मूल शब्द, पूर्णभाषा र रिफ्लेक्ट उपागम

लोक सेवा आयोग

अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

५. विकासात्मक मनोविज्ञानको अवधारणा

- ५.१ शिक्षा मनोविज्ञान: अवधारणा, क्षेत्र, अभिप्राय र महत्व
- ५.२ विकासात्मक मनोविज्ञान: शिक्षा मनोविज्ञानको एउटा शाखाको रूपमा र विकासात्मक मनोविज्ञान अध्ययन गर्नुको महत्व
- ५.३ मानव वृद्धि र विकासको अवधारणा
- ५.४ मानव वृद्धि र विकासको प्रक्रिया: परिपक्वता र सिकाइ
- ५.५ मानव वृद्धि र विकासका निर्धारकहरू: वंशानुक्रम र वातावरण
- ५.६ मानववृद्धि र विकासका चरण/तहहरू र तिनीहरूका विशेषताहरू

६. पूर्वप्राथमिक र प्राथमिक विद्यालय तहका बालबालिकाहरूको विकासात्मक विशेषताहरू

- ६.१ पूर्व बाल्यावस्था: विकासात्मक कार्यहरू, शारीरिक, क्रियात्मक, सामाजिक, भाषा, खेल, नैतिक र व्यक्तित्व विकास, खुसीपन र सड्कटहरू
- ६.२ उत्तर बाल्यावस्था: विकासात्मक कार्यहरू, शारीरिक, क्रियात्मक, सामाजिक, भाषा, खेल, नैतिक र व्यक्तित्व विकास, खुसीपन र सड्कटहरू
- ६.३ यी दुवै अवस्थाका बालबालिकाको सुरक्षित विकासमा आमाबाबु र शिक्षकहरूको भूमिका

७. सिकाइ र सिकाइका सिद्धान्तहरू

- ७.१ सिकाइको अवधारणा, यसका स्वरूप र तत्वहरू
- ७.२ सिकाइ मनोविज्ञान अध्ययन गर्नुको महत्व
- ७.३ व्यवहारवादी सिकाइ सिद्धान्तहरू: शास्त्रीय सम्बन्धन, कार्यपरक सम्बन्धन, प्रयत्न र भूल सिकाइ सिद्धान्त: तिनीहरूको संयन्त्र, विशेषता र शैक्षिक प्रयोजनहरू
- ७.४ अन्तरदृष्टि सिकाइ सिद्धान्त, यसको संयन्त्र, विशेषता र शैक्षिक प्रयोजनहरू

८. सिकाइ प्रक्रियालाई प्रभाव पार्ने तत्वहरू

- ८.१ स्मृति: अवधारणा, प्रकारहरू, मापन प्रक्रिया र स्मृति क्षमतामा सुधारका विधिहरू
- ८.२ सिकाइको स्थानान्तरण: अवधारणा, प्रकारहरू, सिद्धान्तहरू र प्रभाव पार्ने तत्वहरू
- ८.३ उत्प्रेरणा : अवधारणा, प्रकार र कक्षाकोठामा प्रयोग गरिने उत्प्रेरकहरू
- ८.४ अभ्यास : अवधारणा, प्रकार र उपयोग
- ८.५ पुनर्वल : अवधारणा, प्रकार र उपयोग

९. शैक्षणिक मूल्याङ्कनको अवधारणा

- ९.१ मापन तथा शैक्षणिक मूल्याङ्कनको अवधारणा र यिनीहरूको शिक्षणसँग सम्बन्ध
- ९.२ मापन र मूल्याङ्कन बीचका फरकहरू
- ९.३ मूल्याङ्कनका अभिप्रायहरू: श्रेणी निर्धारण, प्रमाण-पत्र प्रदान, निदानात्मक र शैक्षणिक सुधार तथा सिकाइमा सुधार
- ९.४ मूल्याङ्कनका प्रकारहरू: निर्माणात्मक र निर्णयात्मक (अर्थ, अभिप्राय र साधनहरू)
- ९.५ प्रश्नका प्रकारहरू: विषयगत र वस्तुगत (अर्थ, प्रकार, सवलता र सीमितताहरू)
- ९.६ मूल्याङ्कनका साधनमा हुनुपर्ने आवश्यक विशेषताहरू: विश्वसनीयता, वैधता, वस्तुनिष्ठता, दक्षता, व्यापकता र व्यवहारिकता (अवधारणा मात्र)

१०. नेपालमा आधारभूत तह (कक्षा १ देखि ८) मा मूल्याङ्कन

- १०.१ आधारभूत तहमा शैक्षणिक मूल्याङ्कन पद्धति
 - १०.१.१ राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना कालमा
 - १०.१.२ आधारभूत तथा प्राथमिक शिक्षा परियोजना प्रथम र दोस्रोको समयमा
 - १०.१.३ हाल प्रचलित
 - १०.१.४ राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप सन् २००६ मा प्रस्तावित
 - १०.१.५ विद्यालय क्षेत्र सुधार योजनामा प्रस्तावित
- १०.२ माथि उल्लिखित तहहरूमा पाइने शैक्षणिक मूल्याङ्कनका समस्या तथा मुद्दाहरू र सुधारका लागि सुझावहरू ।

लोक सेवा आयोग
अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह
पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्रष्टव्य :- यस पत्र/विषयमा पाठ्यक्रमका एकाइहरूबाट सोधिने प्रश्नहरूको संख्या क्रमशः Level I का ६० प्रतिशत र Level II का ४० प्रतिशत गरी यथासम्भव निम्नानुसार हुनेछ ।

Table of Specification

एकाई	अङ्क	प्रश्न संख्या	Level I (60%)	Level II (40%)
1	10	5	3	2
2	10	5	3	2
3	10	5	3	2
4	10	5	3	2
5	10	5	3	2
6	10	5	3	2
7	10	5	3	2
8	10	5	3	2
9	10	5	3	2
10	10	5	3	2
जम्मा प्रश्न		50	30	20

Level I Questions

(चार विकल्पमात्र भएका सामान्य बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू)

Level II Questions

(चार भन्दा विकल्प बढि विकल्प हुन सक्ने तर चार विकल्पमात्र प्रदान गरिएका बहुवैकल्पिक स्वरूपका तर ठिक-बेठिक, जोडामिलाउने, खालि ठाउँ भर्ने, कारण र प्रभाव सम्बन्ध प्रश्नहरू, नमिल्दो छुट्ट्याउने प्रश्नहरू)

(In English)

- 1. Introduction to education**
 - 1.1 Concept and definition of education
 - 1.2 Forms of education: formal, non-formal and informal and their characteristics
 - 1.3 Aims of education: individual and social
 - 1.4 Cultural, economic, civic and global functions of education
 - 1.5 Education as a system - meaning and components
 - 1.6 Curriculum: meaning, elements and need
 - 1.7 Alternative approaches to education – lifelong, open and distance education (concept, characteristics and need)
- 2. Practices in education with specific reference to Nepal**
 - 2.1. Education for All - meaning, Joemtin and Dakar conference, national framework of action
 - 2.2. Inclusive education - meaning, guidelines and Nepalese efforts
 - 2.3. Child right; convention and provisions in Nepal
 - 2.4. Development of educational in Nepal - before 2007 BS, 2007 to 2027 BS and 2027 BS and onwards
 - 2.5. Major plans and commissions of Nepal - Nepal National Education Planning Commission 2011, National Education System Plan 2028, National Education Commission 2049 and Higher Level National Education Commission 2055, (efforts and recommendations)
 - 2.6. Existing national aims, level wise objective and structure of school education in Nepal
 - 2.7. Roles and responsibilities of Department of Education, Curriculum Development Centre, District Education Officer, School supervisor, School Management Committee, Parent Teacher Association, Village Education Committee, Head Teacher and teachers
- 3. Concept of pedagogy**
 - 3.1 Meaning and definition of pedagogy
 - 3.2 Elements of pedagogy:
 - 3.2.1 Instructional objective- meaning, Bloom's taxonomy and writing instructional objectives
 - 3.2.2 Meaning, preparation and need of different plans : operation calendar, annual plan, unit plan, lesson plan and routine
 - 3.2.3 Content
 - 3.2.4 Evaluation of classroom achievement
 - 3.3 Instructional management: meaning, ways of enhancing classroom climate, organizing classroom, art of instructional management
 - 3.4 Instructional organization: subject, grade and multi-grade teaching and their characteristics, strength and weaknesses
 - 3.5 Concept, types and principles of organizing extracurricular activities
- 4. Instructional materials and methods**
 - 4.1 Instructional materials - meaning, classification and use
 - 4.2 Process of preparation and use of following materials - flannel board, display board, specimen, model, chart and graph
 - 4.3 Teaching methods - meaning, characteristics and criteria of selection
 - 4.4 Different teaching methods:
 - 4.4.1 Teacher centered: lecture, demonstration
 - 4.4.2 Interactive: question answer, discussion
 - 4.4.3 Student centered: Experimentation, individual study, project, problem solving, survey (Basic concept, steps, strength and weakness)

- 4.5 Literacy approaches: phonic, keyword, whole language and Regenerating Freireian Literary Through Empowering Community Technique-REFLECT)
5. **Concept of developmental psychology**
 - 5.1 Educational psychology: concept, scope, purpose and importance
 - 5.2 Developmental psychology as a branch of educational psychology and importance of studying developmental psychology
 - 5.3 Concept of human growth and development
 - 5.4 Process of human growth and development: Maturation and learning
 - 5.5 Determinants of human growth and development: Heredity and environment
 - 5.6 Stages of human growth and development and their characteristics
6. **Developmental characteristics of preprimary and primary school level children**
 - 6.1 Early childhood: Developmental tasks, physical, motor, social, language, play, moral and personality development; happiness and hazards
 - 6.2 Late childhood: Developmental tasks, physical, motor, social, language, play, moral and personality development; happiness and hazards
 - 6.3 Role of parents and teachers as the safeguard of the development in these both periods
7. **Learning and theories of learning**
 - 7.1 Concept of learning, its nature and elements
 - 7.2 Importance of studying learning psychology
 - 7.3 Behaviorist learning theories: Classical conditioning, operant conditioning, trial and error learning, their mechanism, features and educational implications
 - 7.4 Insightful learning theory, its mechanism, features and educational implications
8. **Factors affecting learning process**
 - 8.1 Memory: concept, types, measurement process and methods for improving memory
 - 8.2 Transfer of learning: concept, types, theories and factors affecting transfer
 - 8.3 Motivation: concept, types, motives utilized in the classroom
 - 8.4 Practice: concept, types and uses
 - 8.5 Reinforcement: concept, types and uses
9. **Concept of instructional evaluation**
 - 9.1 Concept of measurement, instructional evaluation and their relation to instruction
 - 9.2 Differences between measurement and evaluation
 - 9.3 Purposes of evaluation: grading, certifying, diagnosis and instructional improvement, improvement in learning
 - 9.4 Types of evaluation: formative and summative, (meaning, purposes and tools)
 - 9.5 Types of items: subjective and objective (types, strength and limitations)
 - 9.6 Essential characteristics of a tool of evaluation: reliability, validity, objectivity, efficiency, comprehensiveness and usability (concept only)
10. **Evaluation at basic level in Nepal**
 - 10.1 Instructional evaluation system at basic level:
 - 10.1.1 During National Education System Plan
 - 10.1.2 During Basic and Primary Education Project I & II
 - 10.1.3 Current
 - 10.1.4 As proposed in National Curriculum Framework, 2006
 - 10.1.5 As proposed in School Sector Reform Plan
 - 10.2 Problems and issues of instructional evaluation at above levels and suggestions for improvement

शिक्षाशास्त्रका नमुना प्रश्नहरू (Sample Questions of Education)

Level I Questions

(चार विकल्पमात्र भएका सामान्य बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू)

१. निम्नमध्ये कुन शिक्षा एक प्रणाली नभएर उपागममात्र हो ?
Which of the following is not a system rather that only an approach?
A) दूर शिक्षा (Distance education) B) खुल्ला शिक्षा (Open education)
C) जीवन पर्यन्त शिक्षा (Lifelong education) D) अनौपचारिक शिक्षा (Nonformal education)
२. निम्नमध्ये कुन पाठ्यक्रमको आधुनिक अर्थ हो ?
Which of the following is the modern meaning of curriculum?
A) सिकाइको योजना (Plan of learning)
B) शिक्षणको योजना (Plan of teaching)
C) प्राप्तिको लक्ष्य (Goal to be achieved)
D) सिकाइ अनुभवहरूको सङ्गठन (Organization of learning experiences)
३. एउटा शिक्षकले एउटै कक्षाका सबै विषयहरू शिक्षण गर्ने सङ्गठनलाई के भनिन्छ ?
What is the name of the instructional organization in which one teacher teaches all subjects of a class?
A) कक्षा शिक्षण (Grade teaching) B) बहुकक्षा शिक्षण (Multigrade teaching)
C) विषय शिक्षण (Subject teaching) D) मिश्रित शिक्षण (Mixed teaching)
४. अनौपचारिक शिक्षासम्बन्धि कुन उपागमले साक्षरताको सिकाइको साथै सिकारुको सशक्तिकरण समेत गर्दछ ?
Which of the approach related to nonformal education empowers the learners along with literacy?
A) ध्वनि (Phonic approach) B) मूल शब्द (Keyword approach)
C) पूर्ण भाषा (Whole language approach) D) रिफ्लेक्ट (Reflect approach)
५. निम्न मध्ये कुन सिद्धान्तले उद्देश्यपूर्ण सिकाइ माथि विश्वास गर्दैन ?
Which of the following theory does not believe on purposeful learning?
A) शास्त्रीय सम्बन्धन (Classical conditioning)
B) क्रियापरक सम्बन्धन (Operant conditioning)
C) प्रयत्न र भूल सिकाइ (Trial and error learning)
D) अन्तरदृष्टिको सिद्धान्त (Insightful learning)

Level II Questions

(चार भन्दा विकल्प बढि विकल्प हुन सक्ने तर चार विकल्पमात्र प्रदान गरिएका बहुवैकल्पिक स्वरूपका तर ठिक-बेठिक, जोडामिलाउने, खालि ठाउँ भर्ने, कारण र प्रभाव सम्बन्ध प्रश्नहरू, नमिल्दो छुट्ट्याउने प्रश्नहरू)

६. निम्न वाक्यहरू पढ्नु होस् र तल लेखिएको सहि विकल्प पहिचान गर्नु होस् ।
Read following sentences and identify the correct option given below.
1) जीविकोपार्जनको क्षमता विकास गर्नु शिक्षाको व्यक्तिगत लक्ष्य हो । (Development of the ability of livelihood is the individual aim of education.)
2) चरित्र निर्माण शिक्षाको सामाजिक लक्ष्य हो । (Character building is the social aim of education.)
A) 1 र 2 दुवै बेठिक (1 & 2 both incorrect)
B) 1 ठिक र 2 बेठिक (1 correct & 2 incorrect)
C) 1 बेठिक र 2 ठिक (1 incorrect & 2 correct)
D) 1 र 2 दुवै ठिक (1 & 2 both correct)

(03) – व्यवस्थापन र लेखा (Management & Accountancy)

Section (A) – व्यवस्थापन

१. व्यवस्थापनको अवधारणा

- १.१ व्यवस्थापनको अवधारणा तथा महत्व
- १.२ व्यवस्थापनका सिद्धान्तहरू
- १.३ टेलरको बैज्ञानिक व्यवस्थापनको : सिद्धान्त र सीमाहरू
- १.४ फेयलको प्रशासनिक व्यवस्थापनको सिद्धान्त
- १.५ म्याक्स वेबरको कर्मचारीतन्त्रको सिद्धान्त: अवधारणा र सिद्धान्तहरू
- १.६ आन्तरिक र वाह्य व्यावसायिक वातावरणको अवधारणा तथा महत्व

२. व्यवस्थापनका कार्यहरू

- २.१ योजना : अवधारणा, प्रकार र तर्जुमा प्रक्रिया
- २.२ निर्णय प्रक्रिया : अवधारणा, चरण र प्रकारहरू
- २.३ सङ्गठन : अवधारणा, सिद्धान्त र प्रक्रिया तथा विभागीकरण: अर्थ र तरीकाहरू
- २.४ अधिकार, जिम्मेवारी र जवाफदेहीताको अवधारणा तथा अधिकार प्रत्यायोजनका सिद्धान्तहरू
- २.५ विकेन्द्रिकरण: अर्थ र आवश्यकता
- २.६ निर्देशन - अर्थ, सिद्धान्त र विधिहरू
- २.७ उत्प्रेरणा - अवधारणा र सिद्धान्तहरू: मास्लो, हर्जबर्ग र म्याकग्रेगर
- २.८ नेतृत्व - अर्थ, प्रकार र एक सफल नेतृत्वमा हुनु पर्ने गुणहरू
- २.९ नियन्त्रण - अर्थ, प्रक्रिया, नियन्त्रणका तरीकाहरू (बजेट तथा गैर बजेट तरीकाहरू)
- २.१० समन्वय - सिद्धान्तहरू, विधिहरू तथा समन्वयका अवरोधहरू

३. सहकारी सङ्गठन र सार्वजनिक संस्थान

- ३.१ सहकारी सङ्गठनको अवधारणा, विशेषता र प्रकारहरू
- ३.२ विकासोन्मुख देशहरूमा सहकारी सङ्गठनको भूमिका
- ३.३ नेपालमा सहकारीको समस्याहरू र संभावनाहरू
- ३.४ राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड: गठन र कार्यहरू
- ३.५ सार्वजनिक संस्थानको अवधारणा र प्रकारहरू - विभागीय उद्यम, सार्वजनिक निगम, सरकारी कम्पनी

४. कार्यालय तथा अभिलेख व्यवस्थापन

- ४.१ कार्यालयको अवधारणा र कार्य, कार्यालय व्यवस्थापनको अवधारणा, कार्यालय सजावट तथा रुपाङ्कन
- ४.२ सचिवालय कार्यको प्रकृति, सचिवको कार्य तथा जिम्मेवारीहरू
- ४.३ फाइल व्यवस्थाको अवधारणा र उद्देश्य, फाइलिङका प्रकार: परम्परागत र आधुनिक
- ४.४ फाइल वर्गीकरणका आधारहरू: वर्णानुक्रम, सङ्ख्यात्मक र भौगोलिक, मितिक्रम र विषयगत
- ४.५ अनुक्रमणिकाको अवधारणा, उद्देश्य र प्रकारहरू तथा आदर्श अनुक्रमणिकाका गुणहरू
- ४.६ अभिलेख व्यवस्थापनको अवधारणा, अभिलेखका प्रकारहरू र अभिलेखहरूको प्रतिधारण तथा नष्टगर्नु

५. व्यावसायिक सञ्चार

- ५.१ व्यावसायिक सञ्चारको अवधारणा र महत्व
- ५.२ कार्यालय सूचनाका स्रोतहरू: आन्तरिक तथा वाह्य
- ५.३ सञ्चारका प्रकार तथा माध्यमहरू
- ५.४ व्यावसायिक चिठ्ठीपत्रको अर्थ र असल व्यावसायिक पत्रमा हुनु पर्ने गुणहरू
- ५.५ परिपत्र, तोक, टिप्पणी र आदेश

Section (B) – लेखा

६. आधारभूत अबधारणा

- ६.१ लेखा अभिलेख तथा लेखापालन : अर्थ र महत्व
- ६.२ लेखापालन : सिद्धान्त, अबधारणा र परम्परागत प्रचलन
- ६.३ दोहोरो लेखा प्रणाली: परिचय, अर्थ र विशेषताहरु
- ६.४ लेखापालनका उद्देश्यहरु
- ६.५ लेखाका सूचनाको प्रयोगकर्ताहरु
- ६.६ लेखापालनको चक्र/प्रकृयाहरु

७. आर्थिक कारोवार तथा अभिलेख

- ७.१ लेखापालन समिकरण
- ७.२ गोश्वारा अभिलेख, डेविट र क्रेडीटका नियमहरु, प्रारम्भिक अभिलेख पुस्तिका, खाताका प्रकार र नगदी पुस्तिका र सानो नगदी कोष सहितका सहायक पुस्तिकाहरु
- ७.३ खाता : अन्तिम अभिलेख पुस्तिका, महत्व, प्रविष्टी, सन्तुलन तथा खाता बन्दि
- ७.४ सन्तुलन परिक्षण: महत्व, सन्तुलित नहुनाका कारणहरु, लेखा अभिलेखका गलतिहरु र गलति सच्याउने
- ७.५ ह्रास: आवश्यकता र महत्व, ह्रास कट्टिका तरिकाहरु: स्थायी ह्रास प्रणाली र घट्टो ह्रास प्रणाली, ह्रास रकम निर्धारण, फाइदा तथा बेफाईदाहरु
- ७.६ बैंक हिसाब मिलान: अर्थ, मौज्जात फरक पर्नाका कारणहरु, मिलानका तरिकाहरु

८. आर्थिक प्रतिवेदनहरु (व्यवसायिक संस्था र अव्यवसायिक संस्था)

- ८.१ आय-व्यय विवरण: अर्थ, महत्व र व्यवसाय तथा उत्पादन खाता, नाफा-नोक्सान खाता, नाफा-नोक्सान बाण्डफाण्ड खाताका बुँदाहरु
- ८.२ वासलात र शेयर धनीहरुको दावी विवरण - अर्थ, महत्व सो सम्बन्धि बुँदाहरु, समायोजनका गोश्वारा अभिलेखहरु, वासलातका शुरु तथा बन्दि अभिलेखहरु
- ८.३ नगद प्रवाह विवरण: अर्थ, महत्व र गतिविधिगत बुँदाहरु
- ८.४ आर्थिक विवरणहरुको विश्लेषण : अनुपात विश्लेषणहरु
- ८.५ अव्यापारीक/सामाजिक संघ संस्थाका प्राप्ती र भुक्तानी खाता, आय-व्यय खाता तथा वासलातका अर्थ, महत्व तथा तिनका बुँदाहरु

९. लागत लेखा

- ९.१ लागत लेखाको अर्थ, उद्देश्य र फाइदा, लागत लेखा र आर्थिक लेखाबीच भिन्नता, आर्थिक लेखाका सिमाहरु
- ९.२ लागत: अर्थ र वर्गिकरण,
- ९.३ सामाग्री अभिलेख: सामाग्री नियन्त्रणको आवश्यकता, महत्व, उद्देश्य, भण्डारण: प्रकृया, भण्डार अभिलेख: प्रथम आगमन प्रथम निश्कासन र पछिल्लो आगमन प्रथम निश्कासन विधि अन्तरगत सामाग्री अभिलेख तथा निकासी मूल्य निर्धारण, विभिन्न मौज्जात तहहरु, सस्तो खरिद आदेश परिमाण निर्धारण
- ९.४ श्रमलागत अभिलेख : ज्याला भुक्तानी प्रणाली र ज्यालाभुक्तानी नियन्त्रण
- ९.५ अप्रत्यक्ष (शिरोभार) लागत लेखा : अर्थ, वर्गिकरण, निर्धारण र बाण्डफाण्ड
- ९.६ विभिन्न लागतका तत्वहरु सहित उत्पादन लागत निर्धारण, ठेक्का लागत तथा मूल्यसूची निर्धारण,
- ९.७ लागत लेखा र आर्थिक लेखाबाट निर्धारित नाफा नोक्सानको रकम फरक हुनाका कारणहरु

लोक सेवा आयोग
अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

१०. सरकारी लेखा

- १०.१ नेपाल सरकारको आर्थिक प्रशासन
- १०.२ सरकारी लेखा प्रणालीको परिचय, विशेषता र उद्देश्यहरू
- १०.३ सरकारी र व्यापारी लेखा प्रणाली बीचको भिन्नता
- १०.४ अभिलेख र आर्थिक प्रतिवेदनमा प्रयोग हुने फारामहरू
- १०.५ भण्डार लेखा : परिचय, विशेषता, महत्व, भण्डार लेखा प्रणाली अन्तरगत सामानहरूको अभिलेखका फारामहरू
- १०.६ बजेटमा आधारित नेपाल सरकारको (नयाँ) श्रेस्ता प्रणालीको प्रयोग
- १०.७ एकल खाता कोष संचालन : अर्थ, उद्देश्य र महत्व
- १०.८ बजेट खाता तथा खाताहरू : परिचय, आवश्यकता, महत्व, तथा प्रविष्टी विधि
- १०.९ कार्य संचालन स्तरीय कार्यालयको आर्थिक प्रतिवेदन: मासिक खर्चको फाँटवारी, बैंक हिसाब मिलान विवरण, अन्य मासिक, त्रैमासिक मासिक, अर्ध वार्षिक तथा वार्षिक प्रतिवेदन विवरणहरू
- १०.१० लेखा परिक्षण : परिचय, महत्व, उद्देश्य, प्रकार, नेपाल सरकारको आन्तरिक लेखापरिक्षण प्रणाली

द्रष्टव्य :- यस पत्र/विषयमा पाठ्यक्रमका एकाइहरूबाट सोधिने प्रश्नहरूको संख्या क्रमशः Level I का ६० प्रतिशत र Level II का ४० प्रतिशत गरी यथासम्भव निम्नानुसार हुनेछ ।

Table of Specification

Section	Unit	अङ्क	प्रश्न संख्या	Level I (60%)	Level II (40%)
(A) Management (50 Marks)	1	10	5	3	2
	2	10	5	3	2
	3	10	5	3	2
	4	10	5	3	2
	5	10	5	3	2
(B) Accountancy (50 Marks)	6	8	4	2	2
	7	10	5	3	2
	8	12	6	4	2
	9	10	5	3	2
	10	10	5	3	2
जम्मा प्रश्न			50	30	20

Level I Questions

(चार विकल्पमात्र भएका सामान्य बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू)

Level II Questions

(चार भन्दा विकल्प बढि विकल्प हुन सक्ने तर चार विकल्पमात्र प्रदान गरिएका बहुवैकल्पिक स्वरूपका तर ठिक-बेठिक, जोडामिलाउने, खालि ठाउँ भर्ने, कारण र प्रभाव सम्बन्ध प्रश्नहरू, नमिल्दो छुट्ट्याउने प्रश्नहरू)

(In English)

Section (A) – Management

1. Concept of Management

- 1.1. Concept and significance of management
- 1.2. Principles of management
- 1.3. Taylor's scientific management: principles and limitations
- 1.4. Fayol's administrative management theory
- 1.5. Max Weber's bureaucracy theory: concept and principles
- 1.6. Concept and significance of internal and external business environment

2. Function of Management

- 2.1. Planning: concept, types and process
- 2.2. Decision Making: concept, steps and types
- 2.3. Organizing: concept, principles & process; Departmentation: meaning & methods
- 2.4. Concept of authority, responsibility and accountability, and principles of delegation of authority
- 2.5. Decentralization: meaning and need
- 2.6. Directing : meaning, principles and techniques
- 2.7. Motivation : concept, theories - Maslow, Herzberg and McGregor
- 2.8. Leadership: meaning, types, and qualities of a successful leadership
- 2.9. Controlling: meaning, process, methods of controlling (budgetary and non-budgetary methods)
- 2.10. Co-ordination: principles, techniques and barriers to co-ordination

3. Co-operative and Public Enterprise

- 3.1. Concept, function and types of co-operatives
- 3.2. Role of co-operatives in developing countries
- 3.3. Problems and prospects of co-operatives in Nepal
- 3.4. National cooperative development board: formation and functions
- 3.5. Public enterprises : concept and types (departmental undertaking, public corporations and government company)

4. Office and Records Management

- 4.1. Concept and function of an office, concept of office management, office accommodation and layout
- 4.2. Nature of secretarial work, duties and responsibilities of a secretary
- 4.3. Concept and purpose of filing; types of filing system - traditional and modern
- 4.4. Bases of classification of files: alphabetical, numerical, geographical, chronological and subject wise
- 4.5. Concept, purpose and types of indexing, qualities of good indexing
- 4.6. Concept of record management, types of records, retention and disposal of records

5. Business Communication

- 5.1. Concept of importance business communication
- 5.2. Sources of office information: internal and external
- 5.3. Types and means of communication
- 5.4. Meaning of business letters and qualities of good business letter
- 5.5. Circular letter, Tok, Tippani and Adesh

Section (B) – Accountancy

6. Conceptual Foundation

- 6.1. Book-keeping and accounting: meaning and importance
- 6.2. Accounting: principles, concept and conventions
- 6.3. Double-entry system: meaning and features
- 6.4. Objectives of accounting
- 6.5. Users of accounting information
- 6.6. Accounting cycle/processes

7. Financial Transaction and Record Keeping (Accounting records)

- 7.1. Accounting equation
- 7.2. Journal, debit and credit rules, books of original entry, types of accounts and subsidiary books including Cash Books and Petty Cash Book
- 7.3. Ledger accounts: book of final entry, importance, posting, balancing and closing
- 7.4. Trial balance: importance, causes of disagreement, accounting errors and rectification
- 7.5. Depreciation: need and importance, methods of providing depreciation: SLM, WDV, determination of amount of depreciation, merits and demerits
- 7.6. Bank reconciliation: meaning, causes of difference in balances, techniques of reconciliation

8. Financial Statements (trading and non trading Concern)

- 8.1. Income Statement: meaning, importance and contains/items of trading and manufacturing account, profit and loss and appropriation account
- 8.2. Balance sheet and statement of shareholders' equity: meaning and importance and contain/items, entry for adjustments, opening and closing
- 8.3. Cash Flow Statement: meaning, importance and contains/items-activity wise
- 8.4. Analysis of financial statements: ratio analysis
- 8.5. Meaning, importance and contains/items of receipt and payments account, income and expenditure account and balance of non-trading concern

9. Cost account

- 9.1. Concept, objectives, advantages of cost account, difference between cost and financial accounts and limitations of financial account
- 9.2. Cost: concept and classification
- 9.3. Accounting for materials: Material control-need, importance, objectives, store keeping-store routing, pricing of material issued under FIFO and LIFO techniques, determination of stocks levels and EOQ.
- 9.4. Labour cost: wages payment system and control of wages payment
- 9.5. Overhead cost: concept, classification, allocation and apportionment
- 9.6. Statement of cost: importance, elements of cost in cost sheet, tender and quotation
- 9.7. Cost reconciliation: meaning technique and causes of difference in profit or loss

10. Governmental Accounting

- 10.1. Financial administration of Governmental of Nepal
- 10.2. Introduction, features and objectives of Government accounting
- 10.3. Difference between Governmental and Commercial accounting
- 10.4. Forms used for recoding and reporting financial transactions
- 10.5. Store Accounting: Introduction, features, importance and forms used for recording
- 10.6. Principles and procedures of Nepal Government's expenditure accounting system based on budgetary accounting
- 10.7. Treasury Single Account : meaning, objectives and importance
- 10.8. Budget Sheet and Ledger Accounts: Introduction, need and importance and posting technique
- 10.9. Financial reporting by field offices: monthly expenditure report, reconciliation statement and other monthly, by monthly, half yearly and yearly reporting statements
- 10.10. Auditing: Introduction, importance, objectives, types, internal auditing system of government of Nepal

Sample Questions for Management & Accountancy

Section (A) – व्यवस्थापन (Management)

Level I Questions

- नियन्त्रण भनेको हो ।
 - कर्मचारीहरूलाई छिटो छिटो रेखदेख गर्नु
 - व्यवस्थापकले त्रास देखाई नियन्त्रणमा लिनु
 - निर्धारित मापदण्ड अनुसार कार्य सम्पन्न भए नभएको मूल्याङ्कन, अनुगमन तथा आवश्यक देखिएमा सुधारात्मक उपाय गर्नु,
 - अनुशासन सम्बन्धी नियमहरू बनाई त्यसलाई प्रभावकारी रूपले कार्यान्वयन गर्नु ।
- Controlling is the ...
 - frequent supervision to the subordinates.
 - use of coercive power by the manager.
 - monitoring & evaluating the activities as per the standard and correcting if necessary.
 - formulation of disciplinary rules& regulations and strictly implementing them.
- कार्यालयमा “टिप्पणीको” प्रयोग किन गरिन्छ ?
What is the use of "Tippani" in an office?
 - मातहतका सहायकलाई निर्देशन दिन (To provide instruction to the subordinates)
 - मातहतका सहयोगीहरूलाई सूचना दिन (To communicate information to the subordinates)
 - सहायकले कुनै निर्णय गर्नको लागि आफूभन्दा माथिको हाकिम समक्ष आफ्नो राय सुझाव प्रदान गर्न (To forward the opinion and suggestion of subordinate to the superior to take decision)
 - सहायकले आफ्नो हाकिम समक्ष असन्तुष्टि प्रकट गर्न (To show dissatisfaction of Subordinate to the superior)
- फ्रेडरिक हर्जबर्गको “उत्प्रेरणा-स्वास्थ्य सिद्धान्त” मा उत्प्रेरणाको लागि स्वास्थ्य तत्वहरूको कस्तो भूमिका रहने मान्यता राखिएको छ ?
 - यी तत्वहरूले कर्मचारीहरूलाई उत्प्रेरणा प्रदान गर्दैन तर असन्तुष्टी हटाउँछन् ।
 - यी तत्वहरूले कर्मचारीलाई सन्तुष्टी प्रदान गर्दछन् ।
 - यी तत्वहरूले कर्मचारीलाई उत्प्रेरणा प्रदान गर्दछन् ।
 - यी तत्वहरूले कर्मचारी उत्प्रेरणामा कुनैपनि भूमिका निर्वाह गर्दैनन् ।

What is the assumption of Frederick Herzberg's "Motivation -Hygiene theory" on the role of hygiene factors in motivation?

- These factors do not motivate people but avoid dissatisfaction of people (employees).
- They Provide satisfaction to the people (employees).
- They Provide motivation to the people (employees).
- They do not play any role for employee motivation.

Level II Questions

- सूची I र सूची II को बीच जोडा मिलाउनुहोस् ।

सूची I

- गैर कार्यक्रमिक निर्णय
- संचालन निर्णय
- प्रशासनिक निर्णय

सूची II

- साधन प्राप्त गर्ने, पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने तथा सूचना प्रवाह गर्ने सम्बन्धी निर्णयहरू
- अन्य संगठनसंग रणनीतिक सम्बन्ध राख्नु तथा बजारमा नयाँ बस्तु पठाउने सम्बन्धी निर्णयहरू
- उत्पादन तथा वितरण समय तालिका निर्धारण सम्बन्धी निर्णयहरू

लोक सेवा आयोग
अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह
पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

Match the following list I with list II.

List I

- a) Non Program decision
b) Operating decision
c) Administrative decision
A) a – 1, b – 2, c – 3
C) a – 3, b – 1, c – 2

List II

- 1). Decisions for acquiring resources, reward system and information flows
2). Establishing strategic alliances with other organizations and launching a new product in market
3). Preparing Production distribution schedules
B) a – 2, b – 3, c – 1
D) a – 2, b – 1, c – 3

5. निम्न मध्ये कुन कथन वा कथनहरू ठिक छ/ छन् ?

- 1) अधिकार प्रत्यायोजन भनेको अधिकार तलतिर प्रदान गर्नु हो ।
2) अधिकार प्रत्यायोजन भनेको अधिकार माथितिर पन्छाउनु हो ।
3) अधिकार प्रत्यायोजन भनेको अधिकार समतल रूपमा फैलाउनु हो ।

Which of the following statements is/are correct?

- 1) Delegation of authority is the down-ward transfer of authority.
2) Delegation of authority is the upward transfer of authority.
3) Delegation of authority is the horizontal transfer of authority.

- A) 1 मात्र (Only 1) B) 2 र 3 मात्र (Only 2 & 3)
C) 1 र 3 मात्र (Only 1 & 3) D) 3 मात्र (Only 3)

6. सूची I लाई सूची II सँग मिलाइ सही उत्तर रोज्नुहोस् ।

सूची I

- 1) संचारको भौतिक अवरोध
2) संचारको मनोवैज्ञानिक अवरोध
3) संचारको सांगठनिक अवरोध
4) संचारको भाषागत अवरोध

सूची II

- a) जटिल भाषा
b) पदमर्यादा भिन्नता
c) होहल्ला
d) बोध

Match the list I with the list II and select the correct answer

List I

- 1) Physical barrier of communication
2) Psychological barrier of communication
3) Organizational barrier of communication
4) Semantic barrier of communication

List II

- a) Jargon
b) Status difference
c) Noise
d) Perception

- A) 1&b, 2&c, 3&d, 4&a B) 1&d, 2&c, 3&a, 4&b
C) 1&c, 2&d, 3&b, 4&a D) 1&a, 2&d, 3&b, 4&a

Section (B) – लेखा (Accountancy)

Level I Questions

7. दोहोरो लेखा प्रणालीको आधारभूत नियमहरू तथा अनुशासन सम्बन्धी निम्न मध्ये कुन ठीक हो ?

Which of the following is correct about the basic rules and disciplines of double entry bookkeeping?

- A) दायाँ डेबिट र बाँया क्रेडिट (Debit on the right and Credit on the left)
B) प्रत्येक डेबिटको क्रेडिट हुनै पर्छ (For every Debit, there must be a Credit)
C) डेबिट फाइदा दिन्छ, क्रेडिट फाइदा पाउँछ (Debit gives the benefit, Credit receives the benefit)
D) डेबिट रकम क्रेडिट रकम बराबर हुन जरूरत छैन (Debit amount need not be equal to the Credit amount)

लोक सेवा आयोग

अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

8. अधिक शेयर आवेदनको अवस्थामा कम्पनीले आवेदकलाई कसरी न्याय दिन्छ ?
How a Company does justice in making allotment for over subscription for its shares?
A) शेयर दिन इन्कार गरेर (By rejecting allotment)
B) दामासाहीमा शेयर बाँडफाँड गरेर (By allotment on pro-rate basis)
C) निश्चित आवेदकहरूलाई मात्र शेयर बाँडफाँड गरेर (By allotment to the selected applicants)
D) कुनै कुनै आवेदकहरूलाई शेयर बाँडफाँडमा नपारेर (By non-allotment to the certain applicants)
9. शेयर धनीहरूलाई बाट लाभांश वितरण गरिन्छ ।
Dividends are paid to shareholders out of the ...
A) चालु/तरल सम्पती (current assets) B) पूँजिगत जगेडा कोष (capital reserve)
C) शेयर पूँजी (share capital) D) आयगत जगेडा कोष (revenue reserve)
10. निम्न मध्ये गोश्वारा भौचर तयारी सम्बन्धी कुन चाँहि सत्य होइन ?
A) दोहोरो श्रेस्ता प्रणालीको आधारमा तयार गरिन्छ ।
B) प्रत्येक कोरोवारको लागि छुट्टै भौचर तयार गरिन्छ ।
C) पहिलो हरफमा डेबिट र दोस्रो हरफ क्रेडिटलाई लेखिन्छ ।
D) प्रमाणित कागजात नत्थि गर्न आवश्यक छैन ।

Which of the following is NOT true for preparing Journal Voucher?

- A) Prepared on the bases of double entry system
B) A separate voucher should be prepared for each transaction
C) Debit effect in first line and credit in second line should be written
D) Supporting documents are not required to attach

Level II Questions

11. निम्न कथनहरू बारे विचार गर्नुहोस्:
1. आमदानी खाताको साधारणत क्रेडिट मौज्दात हुन्छ र अन्तमा नाफा नोक्सान खाताको क्रेडिट पक्षमा सारिन्छ ।
2. खर्च खाता साधारण डेबिट मौज्दातको हुन्छ र अन्तमा नाफा नोक्सान खाताको डेबिटमा लगिन्छ ।
3. सम्पती खाता साधारण क्रेडिट मौज्दातको हुन्छ र सम्पतीहरूको मूल्य कायम गरी तयार गरिन्छ ।
4. दायित्व खाता साधारणत डेबिट मौज्दातको हुन्छ र अन्तमा नाफा नोक्सान खातामा लगिन्छ ।
Consider the following statements:
1. The income account normally has a credit balance and are eventually credited to the profit and loss account.
2. The expenditure account normally has a debit balance and is eventually debited to the profit - loss account.
3. Assets accounts normally have a credit balance & are made up of assets that retain their value.
4. Liability accounts normally have a debit balance and they eventually go into profit-loss account.
माथि उल्लिखित कथनहरूमा कुन/कुन कुन सही हो /हुन् ?
Which of the statements given above is/ are correct?
A) 1 मात्र (Only 1) B) 2 र 3 मात्र (Only 2 & 3)
C) 3 र 4 मात्र (Only 3 & 4) D) 1 र 2 मात्र (Only 1 & 2)
12. यदि कम्पनीको स्थिर सम्पती Rs. 10,000, स्थायी दायित्व Rs. 5,000, चालु सम्पती Rs 10,000 र चालु दायित्व Rs 5000 छ भने चालु पूँजी रु..... हुन्छ ।
If a company has fixed assets of Rs. 10,000, fixed liabilities of Rs. 5,000, current assets of Rs 10,000 & current liabilities of Rs 5000, working capital will be
A) Rs. 500 B) Rs 5000
C) Rs 1500 D) Rs 15000

लोक सेवा आयोग

अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

13. जोडा मिलानमा तलको कुन चाँहि ठीक छ ?

Which of the following matching is correct?

सूची List I (Transaction)

सूची List II (Journal, Book and Account)

a) संपत्ती विक्रि (Sales of assets)	1. सहायक पुस्तिका विशेष प्रारम्भिक अभिलेख (Special Journal)
b) खरिद (Purchases)	2. गोश्वारा अभिलेख (General Journal)
c) नगद (Cash)	3. नगद पुस्तिका (Cash Book)
d) ह्रास कट्टी (Depreciation written off)	4. खर्च खाता (Expenditure account)

A) a-2, b-3, c-4, d-1

B) a-3, b-2, c-4, d-1

C) a-2, b-1, c-3, d-4

D) a-2, b-4, c-3, d-1

14. तल प्रस्तुत सूचि I, सूचि II र सूचि III आपसमा सम्बन्धित छन । ती बीचको सम्बन्ध पत्तालगाई तल दिएको कोडलाई प्रयोग गरी सहि उत्तर पत्ता लगाउनुहोस् ।

सूची I

सूची II

सूची III

a) आफूसँग भएको नगदबाट विमलद्वारा व्यवसाय शुरु	1. पूँजि	i. विमल
b) नगदमा सामान खरिद	2. नगद	ii. सामान
c) रामलाई भाडा भुक्तानी	3. राम	iii. भाडा
d) हरिलाई सामान विक्रि	4. सामान	iv. नगद

List I, list II & list III interrelated among each other is given below. Find the relation among themselves & select the correct answer using the code given below:

List I

List II

List III

a) Bimal Commenced business with cash he has	1. Capital	i. Bimal
b) Purchase goods for cash	2. Cash	ii. goods
c) Paid rent to Ram	3. Ram	iii. Rent
d) Sold goods to Hari	4. Goods	iv. Cash

कोड (Codes)

List I

List II

List III

A) a	2	i
B) b	4	iv
C) c	3	iii
D) d	1	ii

15. प्रतिशतमा प्रदर्शित वासलात तल दिएको छ ।

Given below is the balance sheet expressed as percentage.

दायित्व (Liabilities)	प्रतिशत (%)	सम्पत्ती (Assets)	प्रतिशत (%)
शेयरधनीहरूको दावी (कोष) (Shareholder's fund)	60	स्थायी सम्पत्ती (Fixed assets)	51
स्थिर दायित्व (Fixed liabilities)	15	चालु सम्पत्ती (Current assets)	49
चालु दायित्व (Current liabilities)	25		
कुल दायित्व (Total liabilities)	100	कुल सम्पत्ती (Total assets)	100

माथिको वासलातमा दीर्घकालिक तरलता प्रतिशत छ ।

The solvency ratio in the above B/S ispercent.

A) 25

B) 15

C) 60

D) 40

(04) - राजनैतिक शास्त्र (Political science)

१. राजनीतिशास्त्रको परिचय
 - १.१. राजनीतिशास्त्रको परिभाषा: परम्परागत र आधुनिक
 - १.२. राजनीतिशास्त्रको अध्ययनको क्षेत्र
 - १.३. राजनीतिशास्त्रको अध्ययन पद्धति(ऐतिहासिक, दार्शनिक, तुलनात्मक, र प्रयोगात्मक)
 - १.४. अन्य सामाजिक शास्त्रहरूसंगको सम्बन्ध(इतिहास, अर्थशास्त्र, समाजशास्त्र, मनोविज्ञान, भूगोल र कानुन)
२. राज्य र सरकार
 - २.१. राज्यको अवधारणा र तत्वहरू
 - २.२. सरकारको अवधारणा र अंगहरू
 - २.३. सरकारका प्रकार: राष्ट्रपतीय, संसदीय, एकात्मक र संघात्मक(तिनका विशेषता, सवल र दुर्बल पक्षहरू)
 - २.४. नेपालको कार्यपालिका र विधायिका: गठन र कार्यहरू
 - २.५. नेपालको सर्वोच्च अदालत: गठन र क्षेत्राधिकार
३. राजनीतिक अवधारणाहरू
 - ३.१. कानुन: अवधारणा र स्रोतहरू
 - ३.२. सम्प्रभुता: अवधारणा, विशेषता र प्रकार
 - ३.३. स्वतन्त्रता र समानता: अर्थ, प्रकार र तिनको आपसी सम्बन्ध
 - ३.४. राजनीतिक संस्कार: अवधारणा र प्रकार
 - ३.५. राजनीतिक सामाजिकीकरण: अवधारणा र त्यसका एजेण्टहरू
४. नागरिकता र अधिकार तथा कर्तव्य
 - ४.१. नागरिकता: अर्थ, प्रकार, नागरिकताको प्राप्ति र लोप, नेपालको वर्तमान संविधानमा नागरिकताको प्रावधान
 - ४.२. अधिकार: अवधारणा र प्रकार
 - ४.३. कर्तव्य: अवधारणा र प्रकार
 - ४.४. अधिकार र कर्तव्य माझको सम्बन्ध
 - ४.५. नेपालको वर्तमान संविधानमा नेपाली नागरिकका लागि व्यवस्था गरिएका मौलिक हकहरू
५. नेपालमा संवैधानिक र राजनीतिक विकास
 - ५.१. संविधान: अर्थ, आवश्यकता र प्रकार (निर्मित र विकसित, कठोर र लचिलो)
 - ५.२. असल संविधानका विशेषता
 - ५.३. सन् १९४८ देखिको नेपालको संवैधानिक विकासको संक्षिप्त इतिहास
 - ५.४. वर्तमान संविधानका प्रमुख विशेषता
 - ५.५. १९५०-५१को क्रान्ति, जनआन्दोलन-१९९० र जनआन्दोलन-२००७ का कारण र परिणामहरू
६. लोकतन्त्र र निर्वाचन पद्धति
 - ६.१. लोकतन्त्र: अवधारणा र प्रकार(उदार, मार्क्सवादी र समावेशी)
 - ६.२. लोकतन्त्रको सफल संचालनका पूर्वशर्तहरू
 - ६.३. निर्वाचन: अवधारणा र उद्देश्य
 - ६.४. प्रतिनिधित्वका सिद्धान्त: पहिलो हुने निर्वाचित हुने, समानुपातिक र मिश्रित
 - ६.५. नेपालको निर्वाचन आयोग: गठन र कार्यहरू
७. राजनीतिक दल र दबाब समूह
 - ७.१. राजनीतिक दल: यसको अवधारणा र कार्यहरू
 - ७.२. लोकतान्त्रिक राजनीतिक प्रणालीमा राजनीतिक दलहरूको भूमिका
 - ७.३. दबाब समूह: अवधारणा, किसिम र भूमिका
 - ७.४. राजनीतिक दल र दबाब समूहमा भिन्नता
 - ७.५. नेपालका राजनीतिक दल: राष्ट्रिय र क्षेत्रीय (तिनको संक्षिप्त परिचय)

लोक सेवा आयोग
अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

८. परराष्ट्रनीति र अन्तर्राष्ट्रिय संगठन

- ८.१. परराष्ट्र नीतिको अवधारणा
- ८.२. नेपालको परराष्ट्र नीतिका निर्धारक तत्व
- ८.३. संयुक्त राष्ट्रसंघ: उद्देश्य र सिद्धान्तहरु
- ८.४. संयुक्त राष्ट्रसंघका अंगहरुको गठन र कार्यहरु (संक्षेपमा)
- ८.५. दक्षिण एसियाली सहयोग संगठन(सार्क): उद्देश्य र सिद्धान्तहरु

९. सार्वजनिक प्रशासन

- ९.१. सार्वजनिक प्रशासनको अवधारणा र क्षेत्र
- ९.२. संगठनका सिद्धान्तहरु: पदसोपान, आदेशको एकता, नियन्त्रणको दायरा, समन्वय र अधिकार प्रत्यायोजन
- ९.३. कर्मचारीतन्त्र: अवधारणा, सवल र दुर्बल पक्ष
- ९.४. विकास प्रशासन: अवधारणा, परम्परागत र विकास प्रशासनमा अन्तर र नेपालमा विकास प्रशासनको महत्व
- ९.५. सुशासन: अवधारणा, विशेषता (जवाफदेहिता, पारदर्शिता, वैधानिकता, विधिको शासन, स्वच्छ, र विश्वसनीय न्याय प्रणाली, सार्वजनिक क्षेत्रको कुशल व्यवस्थापन)

१०. कर्मचारी प्रशासन

- १०.१. कर्मचारी प्रशासन: अवधारणा र विशेषता
- १०.२. भर्ना: अवधारणा, नेपालको निजामती सेवामा भर्ना प्रणाली
- १०.३. पदोन्नति: अवधारणा, नेपालको निजामती सेवामा पदोन्नतिको प्रणाली
- १०.४. अवकास: अवधारणा, नेपालको निजामती सेवामा अवकासको व्यवस्था
- १०.५. नेपालको लोकसेवा आयोग: गठन र कार्यहरु

द्रष्टव्य :- यस पत्र/विषयमा पाठ्यक्रमका एकाइहरुबाट सोधिने प्रश्नहरुको संख्या क्रमशः Level I का ६० प्रतिशत र Level II का ४० प्रतिशत गरी यथासम्भव निम्नानुसार हुनेछ ।

Table of Specification

एकाई	अङ्क	प्रश्न संख्या	Level I (60%)	Level II (40%)
1	10	5	3	2
2	10	5	3	2
3	10	5	3	2
4	10	5	3	2
5	10	5	3	2
6	10	5	3	2
7	10	5	3	2
8	10	5	3	2
9	10	5	3	2
10	10	5	3	2
जम्मा प्रश्न		50	30	20

Level I Questions

(चार विकल्पमात्र भएका सामान्य बहुवैकल्पिक प्रश्नहरु)

Level II Questions

(चार भन्दा विकल्प बढि विकल्प हुन सक्ने तर चार विकल्पमात्र प्रदान गरिएका बहुवैकल्पिक स्वरूपका तर ठिक-बेठिक, जोडामिलाउने, खालि ठाउँ भर्ने, कारण र प्रभाव सम्बन्ध प्रश्नहरु, नमिल्दो छुट्ट्याउने प्रश्नहरु)

(In English)

- 1. Introduction to political science**
 - 1.1 Definition of political science: traditional and modern
 - 1.2 Scope of political science
 - 1.3 Study methods of political science: historical, philosophical, comparative and experimental
 - 1.4 Relationship with other social sciences (history, economics, sociology, psychology, geography and law)
- 2. State and Government**
 - 2.1 Concept and elements of state
 - 2.2 Concept and organs of government
 - 2.3 Types of Government: Presidential system, Parliamentary system, and Unitary and federal System; their features, merits and demerits
 - 2.4 Legislature and Executive of Nepal: composition and functions
 - 2.5 Supreme Court of Nepal: composition and jurisdiction
- 3. Political concepts**
 - 3.1 Law: concepts and sources
 - 3.2 Sovereignty: concepts, characteristics (attributes) and kinds
 - 3.3 Liberty and equality: meaning, types and their relation
 - 3.4 Political culture: concept and kinds
 - 3.5 Political socialization: concept and their agents
- 4. Citizenship, rights and duties**
 - 4.1 Citizenship: Meaning, types, acquisition and loss of citizenship, provision of Nepali citizenship under the present constitution of Nepal
 - 4.2 Rights: concept and types
 - 4.3 Duties: concept and types
 - 4.4 Relation between right and duty
 - 4.5 Fundamental rights of Nepalese citizen incorporated in the present constitution of Nepal
- 5. Constitutional and political development in Nepal**
 - 5.1 Constitution: meaning, necessity, types (enacted, evolved, rigid and flexible)
 - 5.2 Characteristics of the good constitution
 - 5.3 A brief development of constitutional history of Nepal since 1948 AD
 - 5.4 Salient features of present constitution of Nepal (in brief)
 - 5.6 1950-51 revolution, people movement 1990 and people movement 2007; causes and consequences
- 6. Democracy and Electoral system**
 - 6.1 Democracy: meaning and types; Liberal, Marxist & Inclusive
 - 6.2 Essential conditions for successful working of democracy
 - 6.3 Election: concept and objective
 - 6.4 Theories of Franchise: the first-past-the-post system, proportional representation system and mixed system
 - 6.5 Election Commission of Nepal: formation and functions
- 7. Political Party and Pressure Groups**
 - 7.1 Political party: concept and functions
 - 7.2 Roles of political parties in democratic system
 - 7.3 Pressure groups: concept, types and roles
 - 7.4 Difference between political party and pressure group
 - 7.5 Political parties of Nepal: national and regional (introduction in brief)
- 8. Foreign policy and International Institution**
 - 8.1 Concept of foreign policy
 - 8.2 Determinants of Nepalese foreign policy
 - 8.3 The UNO: objectives and principles

लोक सेवा आयोग
अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायब सुब्बा वा सो सरह
पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

8.4 Main organs of the UNO: formation and functions in brief

8.5 The SAARC: objectives and principles

9. Public Administration

9.1 Concept and scope of public administration

9.2 Principles of organisation: hierarchy, unity of command, span of control, coordination and delegation of power

9.3 Bureaucracy: concept, strengths and weaknesses

9.4 Development administration: concept, difference between traditional administration and development administration and importance of development administration in Nepal

9.5 Good governance: concept and characteristics (accountability, transparency, legitimacy, rule of law, fair and reliable justice system, sound management of public affairs)

10. Personnel Administration

10.1 Personnel administration: concept and features

10.2 Recruitment: concept and selection system in civil services of Nepal

10.3 Promotion: concept and promotion system in civil services of Nepal

10.4 Retirement: concept and retirement system in civil services of Nepal

10.5 Public service commission of Nepal: formation and functions

राजनैतिक शास्त्रका नमुना प्रश्नहरू (Sample Questions for Political Science)

Level I Questions

(चार विकल्पमात्र भएका सामान्य बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू)

1. 'प्रत्यक्ष लोकतन्त्र' को विशेषताहरू मध्ये कुन एक विशिष्ट विशेषता हो ?
Which one is of the distinct features of a 'Direct Democracy'?
A) व्यक्तिहरू राजनैतिक दलको सदस्य हुन सक्छन् । (People can become member of a political party)
B) व्यक्तिहरूको राजनैतिक सक्रियता बढ्छ । (Increased Political participation of people)
C) व्यक्तिहरूले चुनावमा भाग लिन सक्छन् । (People can participate in elections)
D) मतदाताहरूले तिनका प्रतिनिधिलाई तिनका पदबाट प्रत्याह्वान गर्न सक्छन् । (Voters can recall their representative from the elected office)
2. तलका मध्ये कुन चाहिं संविधान जारी गर्ने सबभन्दा राम्रो लोकतान्त्रिक विधि हो ?
A) राजाद्वारा नियुक्त विशेषज्ञहरूको टोलीबाट बनाईने ।
B) जनताद्वारा प्रत्यक्ष चुनिएका प्रतिनिधिहरूको सभाबाट बनाईने ।
C) जनताद्वारा चुनिएको संसदबाट बनाईने ।
D) प्रमुख राजनैतिक दलहरूका प्रतिनिधिहरू सम्मिलित आयोगबाट बनाईने ।
Which of the following is the most democratic way of making a constitution?
A) To be made by a team of experts appointed by the King
B) To be made by an assembly which is directly elected by the people
C) To be made by the parliament elected by the people
D) To be made by a commission comprised of representatives of major political parties
3. राज्यको एक अवस्था 'धर्मनिरपेक्षता' हो जसमा 'Secularism' is a situation of the State in which.....
A) राज्यद्वारा राष्ट्रिय धर्मको प्रवर्द्धन गरिन्छ । (National Religion is promoted by the state)
B) सरकारले बहुमत व्यक्तिहरूले मान्ने धर्मको संरक्षण गर्दछ । (The religion of majority people is protected by the government)
C) देशभित्र कुनै पनि धर्म मान्न दिइदैन । (No religion is allowed to practice in the country)
D) राज्यको कुनै आधिकारिक धर्म हुदैन र राज्यद्वारा सबै धर्महरूलाई समान व्यवहार गरिन्छ । (The state has no official religion and all religions are equally treated)

Level II Questions

(चार भन्दा विकल्प बढि विकल्प हुन सक्ने तर चार विकल्पमात्र प्रदान गरिएका बहुवैकल्पिक स्वरूपका तर
ठिक-बेठिक, जोडामिलाउने, खालि ठाउँ भर्ने, कारण र प्रभाव सम्बन्ध प्रश्नहरु, नमिल्दो छुट्ट्याउने प्रश्नहरु)

4. निम्नलिखित कथनहरुमा कुन सहि हो / कुन कुन सहि हुन् ?

1. लोकतान्त्रिक प्रणालीको पिता भनेर बेलायतको संसदलाई चिनिन्छ ।
2. जनवादी गणतन्त्र चीनमा संसदीय प्रणालीको सरकार छ ।
3. बेलायतकी महारानी अष्ट्रेलियाको राज्य प्रमुख हुन् ।
4. जर्मनीको शासन प्रणाली राष्ट्रपतीय हो ।

Which of the following statements is / are correct?

1. Parliament of Great Britain is known as 'Father of Democratic system'.
2. People's Republic of China has parliamentary system of government.
3. The head of the state of Australia is the queen of Great Britain.
4. Germany's governance system is a presidential.

A) 1 र 2 मात्र (Only 1 & 2)

B) 2 र 3 मात्र (Only 2 & 3)

C) 3 र 4 मात्र (Only 3 & 4)

D) 1 मात्र (Only 1)

5. सूची I र सूची II मिलाई तल दिएको कोडलाई प्रयोग गरेर सहि उत्तर छान्नुहोस ।

Match list I and list II and select the correct answer using the code given below.

सूची (List) - I

- a) नेपाल गणतान्त्रिक देशको रुपमा घोषणा
(Nepal declared as 'republic')
- b) नेपालमा पहिलो पटक भएको संविधान सभाको चुनाव
(First Constitutional Assembly election held in Nepal)
- c) नेपालमा राजा वीरेन्द्र र उनको परिवारको नरसंहार भएको
राजदवार हत्याकाण्ड
(Royal massacre took place in Nepal killing king
Birendra & his family)
- d) सात पार्टी गठबन्धन (एसपीए) र नेकपा (माओवादी) को बीच
भएको बाह्र बुँदे सम्झौता
(12 point agreement between the Seven Party
Alliance (SPA) & CPN (Maoist))

सूची (List) - II

1. 22 November 2005
2. 28 May 2008
3. 10 April 2008
4. 01 June 2001

कोड (Code)

A) a-1, b-2, c-3, d-4

B) a-2, b-3, c-1, d-4

C) a-3, b-2, c-4, d-1

D) a-3, b-4, c-2, d-1

6. निम्नलिखित कथनहरु बारे विचार गर्नुहोस (Consider the following statements) :

1. राष्ट्रपतीय शक्तिको विकेन्द्रीकरण (Decentralization of the Presidential Power)
2. राष्ट्रपति र प्रधानमन्त्री बीच शक्तिको पृथक्करण (Separation of power between the Prime Minister and President)
3. राज्यका अङ्गहरुको अधिकारको क्षेत्र, कार्य र भूमिकाको विभाजन तथा सिमांकन (Division and demarcation of scope of the authority, function and role of the state organs)
4. न्यायपालिका, कार्यपालिका र व्यवस्थापिका बीच राज्य शक्तिको बाँडफाँड (Division of 'state power' among judiciary, executive & legislature of the country)

शक्तिको पृथक्करणको सिद्धान्तको दृष्टिले माथि उल्लिखित कथनहरु मध्ये कुन ठीक हो / हुन् ?

Which of the statements given above is/are correct for the theory of separation of power?

A) 1 र 2 मात्र (Only 1 & 2)

B) 1 र 4 मात्र (Only 1 & 4)

C) 3 र 4 मात्र (Only 3 & 4)

D) 2 मात्र (Only 2)

लोक सेवा आयोग

अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

7. निम्नलिखितमा कुन सहि हो/हुन् ?
1. संसदीय प्रणालीमा राष्ट्रपति सरकार प्रमुख हुन्छ, जसले मन्त्रीहरूको नियुक्ति गर्छ ।
 2. राष्ट्रपतीय प्रणालीमा प्रधानमन्त्री राज्य प्रमुख हुन्छ, जसले राष्ट्रपति तथा मन्त्रीहरूको नियुक्ति गर्छ ।
 3. राष्ट्रपति राज्य प्रमुख हुन्छ, जसले संसदीय प्रणालीमा संसदमा बहुमत प्राप्त राजनैतिक दलको नेतालाई देशको प्रधानमन्त्रीमा नियुक्ति गर्छ ।
 4. संसदीय प्रणालीमा प्रधानमन्त्री सरकार प्रमुख हुन्छ जो संसदप्रति जवाफदेहि हुन्छ ।

Which of the following is/are correct?

1. President heads the government in a parliamentary system & appoints the ministers.
2. Prime Minister is the head of the state in a presidential system and appoints the president and ministers.
3. President is the head of the state and appoints the leader of the political party having majority in the parliament in a parliamentary system of the government as the Prime Minister of the country.
4. Prime Minister is the head of the government in a parliamentary system and accountable to the parliament.

- A) 2 र 3 मात्र (Only 2 & 3)
B) 1 र 4 मात्र (Only 1 & 4)
C) 3 र 4 मात्र (Only 3 & 4)
D) 1, 2, 3 र 4 सबै (All 1, 2, 3 & 4)

8. सूची II को मितिलाई सूची I को उपयुक्त घटनाक्रम मिलाई तल दिएको कोड प्रयोग गरेर सहि उत्तर छान्नुहोस् ।

सूची I (घटनाक्रम)

- a) मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणा
- b) प्रथम विश्वयुद्धको शुरुवात
- c) संयुक्त राष्ट्रसंघको औपचारिक गठन
- d) पूर्व जर्मनी र पश्चिम जर्मनीको एकीकरण

सूची II (मिति)

1. 03 October 1990
2. 24 October 1945
3. 10 December 1948
4. 28 July 1914

Match the dates in group II with the appropriate events given in group I and select the correct answer using the code given below.

Group I (Events)

- a) Universal Declaration of Human Rights
- b) World war-I started on
- c) Official formation of the UN
- d) When the east & west Germany were united

Group II (Date)

1. 3rd Oct, 1990
2. 24th Oct, 1945
3. 10th Dec, 1948
4. 28th July, 1914

कोड (Code)	a	b	c	d
A)	1	2	3	4
B)	3	4	2	1
C)	3	2	4	1
D)	1	3	2	4

(05) - जनसंख्या अध्ययन (Population Studies)

१. जनसंख्या अध्ययनको अवधारणा तथा सिद्धान्तहरू
 - १.१ अर्थ र महत्त्व
 - १.२ क्षेत्र तथा विषयवस्तुहरू
 - १.३ जनसंख्या अध्ययन तथा अन्य विषयहरूसँग यसको सम्बन्ध
 - १.४ माल्थसको जनसंख्या सिद्धान्त
 - १.५ अनुकुलतम जनसंख्या सिद्धान्त
 - १.६ जनसाङ्ख्यिकीय संक्रमणको सिद्धान्त
२. विश्व तथा सार्क राष्ट्रहरूको जनसंख्या अवस्था
 - २.१ विश्व जनसंख्या वृद्धि तथा यसको प्रवृत्ति
 - २.२ विकसित तथा विकाशसिल देशहरूमा वर्तमान जनसंख्याको स्थिति
 - २.३ सार्क मुलुकहरूमा वर्तमान जनसंख्याको स्थिति: (जनसंख्या आकार, वृद्धिदर, जन्मदर, मृत्युदर, औसत आयु, साक्षरता दर, ग्रामिण तथा शहरी जनसंख्या)
३. नेपालको जनसंख्या स्थिति
 - ३.१ जनसंख्या विशेषता: वैवाहिक अवस्था, शैक्षिक अवस्था तथा श्रम शक्तिको अवस्था
 - ३.२ जनसंख्याको आकार तथा यसको वृद्धिदर
 - ३.३ जनसंख्याको बनौट: उमेर, लिङ्ग, धर्म, पेशा, जातजाति, मातृभाषा, शिक्षा
 - ३.४ जनसंख्याको वितरण: भौगोलिक क्षेत्र, विकाश क्षेत्र तथा ग्रामिण- शहरी क्षेत्र अनुसार
 - ३.५ जनसंख्या कोण स्तूप: प्रकार तथा यसको निर्माण
४. जनसंख्या तथ्याङ्कका श्रोतहरू
 - ४.१ जनगणना
 - ४.२ व्यक्तिगत घटना दर्ता प्रणाली
 - ४.३ नमुना सर्वेक्षणहरू
 - ४.४ प्रशासकीय लगत/सेवा तथ्याङ्कहरू
 - ४.५ जनसंख्या दर्ता पुस्तिका
 - ४.६ अन्तर्राष्ट्रिय प्रकाशनहरू
५. जनसाङ्ख्यिकीय तत्व तथा मापनहरू
 - ५.१ जनसाङ्ख्यिकीय तत्व, प्रक्रिया तथा मापनहरू
 - ५.२ प्रजनन: अर्थ, निर्धारकहरू तथा मापनहरू (कोरा जन्मदर, उमेर विशिष्ट प्रजनन दर, कुल प्रजनन दर, सामान्य प्रजनन दर, बाल महिला अनुपात कुल पुनरुत्पादनदर, खुद पुनरुत्पादन दर)
 - ५.३ मृत्यु: अर्थ, निर्धारक तथा मापनहरू (कोरा मृत्युदर, उमेर विशिष्ट मृत्यु दर, शिशु मृत्यु दर, बाल मृत्यु दर, पाँच वर्षमुनिका बच्चाको मृत्युदर, मातृ मृत्यु अनुपात)
 - ५.४ बसाईसराइ: अर्थ, निर्धारकहरू (जनसाङ्ख्यिकीय, सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक र प्राकृतिक) बसाईसराइका प्रकारहरू, बसाईसराइका मापनहरू (आन्तरिक आप्रवासन दर, आन्तरिक उत्प्रवासन दर, कुल बसाईसराइ दर तथा खुद बसाईसराइ दर, बसाईसराइका कारणहरू तथा परिणामहरू)
६. नेपालमा जनसंख्या नीति तथा कार्यक्रमहरू
 - ६.१ जनसंख्या नीतिको अर्थ तथा प्रकारहरू
 - ६.२ नेपालको वर्तमान जनसंख्या नीति
 - ६.३ नेपालमा प्रजननदरलाई विस्थापनको स्तरसम्म पुऱ्याउन सन् २०१७ सम्मका लागि निर्धारण गरिएका उद्देश्यहरू
 - ६.४ नेपालमा विभिन्न संघ/संस्थाहरूद्वारा संचालित जनसंख्या कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरू (सरकारी संस्थाहरू, गैरसरकारी संस्थाहरू तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरू)
 - ६.५ सहस्राब्दी विकासका लक्ष्यहरू
७. पारिवारिक जीवन शिक्षा तथा परिवार कल्याण
 - ७.१ अवधारणा, प्रकार तथा परिवारका कार्यहरू
 - ७.२ पारिवारिक जीवन चक्र
 - ७.३ पारिवारिक श्रोतहरू
 - ७.४ विवाह तथा ढिला उमेरको विवाहका फाईदा तथा बेफाइदाहरू

लोक सेवा आयोग

अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- ७.५ जिम्मेवारीपूर्ण अभिभावकत्व
- ७.६ महिला तथा बालबालीकाहरूको अवस्था (स्वास्थ्य, शिक्षा तथा आर्थिक अवस्था)
- ७.७ सानो र ठूलो परिवारको आकारले गुणस्तरीय जीवनमा हुने फाईदा तथा बेफाईदाहरू
- ७.८ वृद्धवृद्धाहरूको हेरचाह

८. किशोरावस्था र प्रजनन् स्वास्थ्य

- ८.१ किशोरावस्थाका समस्याहरू (मानसिक चिन्ता, लागु पदार्थ र मदिराको दुरुपयोग, यौन दुरुपयोग, कम उमेरमा गर्भधारण तथा अनइच्छित गर्भधारण)
- ८.२ किशोरावस्थाका समस्याहरूको व्यवस्थापन (मार्ग निर्देशन तथा सुझावहरू, सुरक्षित यौन व्यवहार, श्रृजनशिल कार्यमा सहभागीता, प्रजनन् स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधाहरूको पहुँच)
- ८.३ मानव प्रजनन् प्रणाली
- ८.४ परिवार नियोजन (सुरक्षित मातृत्व, जन्मान्तर, स्तनपान, परिवार नियोजनका साधनहरू तथा प्रयोग)
- ८.५ प्रजनन् स्वास्थ्य प्रक्रियाहरू (रजस्वला, शुक्रकिट निर्माण, लिङ्ग निर्धारण, गर्भ धारण, प्रसव अवस्था तथा अन्तिम रजस्वला)
- ८.६ गर्भपतन, गर्भ तुहिनु तथा मृतजन्मका समस्या तथा परिणामहरू
- ८.७ यौन तथा प्रजनन् अधिकार

९. जनसंख्याका प्रमुख मुद्दाहरू

- ९.१ तीव्र जनसंख्या वृद्धिबाट उत्पन्न हुने समस्याहरू (आधारभूत आवश्यकता: भोजन, लुगाफाटो, आवास, स्वास्थ्य, शिक्षा, सुरक्षा, शुद्ध पिउने पानी, मनोरंजन, रोजगार, वातावरण, प्राकृतिक श्रोतहरू)
- ९.२ गुणस्तरीय जीवन
- ९.३ यौन प्रसारित रोग/संक्रमणहरू (भिरिङ्गी, गोनोरिया, हेपाटाइटिस 'सी', प्रजनन् अंगको संक्रमण, एच.आइ.भी/एड्स आदि)
- ९.४ जनसंख्याको व्यवस्थापन
- ९.५ विवाहको उमेर तथा संतानको संख्या
- ९.६ महिला, बालबालीका तथा वृद्ध-वृद्धाहरूको अधिकार

१०. संख्यात्मक प्रविधि तथा अनुसन्धान प्रतिवेदन लेखन

- १०.१ जनसंख्या वृद्धि दरका मापनहरू (समानान्तर वृद्धिदर, गुणोत्तर वृद्धिदर तथा प्रवर्तक वृद्धिदर)
- १०.२ जनसंख्या संतुलित समिकरण
- १०.३ जनसंख्या दोब्बर हुने समय
- १०.४ मध्यक, मध्यिका, बहुलक, स्तरीय भिन्नता र सहसम्बन्ध
- १०.५ रेखाचित्र, स्तम्भ चित्र तथा वृत्ताकार चित्र
- १०.६ अनुसन्धान प्रतिवेदन लेखनका तरिकाहरू

द्रष्टव्य :- यस पत्र/विषयमा पाठ्यक्रमका एकाइहरूबाट सोधिने प्रश्नहरूको संख्या क्रमशः Level I का ६० प्रतिशत र Level II का ४० प्रतिशत गरी यथासम्भव निम्नानुसार हुनेछ ।

Table of Specification

एकाई	अङ्क	प्रश्न संख्या	Level I (60%)	Level II (40%)
1	6	3	2	1
2	8	4	2	2
3	16	8	5	3
4	6	3	2	1
5	16	8	5	3
6	8	4	2	2
7	6	3	2	1
8	14	7	4	3
9	10	5	3	2
10	10	5	3	2
जम्मा प्रश्न		50	30	20

(In English)

- 1. Concept & Theories of Population Studies**
 - 1.1 Meaning and importance
 - 1.2 Scope and contents
 - 1.3 Population Studies and its relations with other disciplines
 - 1.4 Malthusian theory of population
 - 1.5 Optimum theory of population
 - 1.6 Demographic transition theory
- 2. Population Situation of World and SAARC Countries**
 - 2.1 World population growth and its trend
 - 2.2 Current population situation in developed and developing countries
 - 2.3 Current population situation in the SAARC countries. (with special references to size, growth rate, fertility rate, mortality rate, life expectancy, literacy rate, and rural-urban population)
- 3. Population Situation of Nepal**
 - 3.1 Characteristics of population: marital status, educational status & labour force status
 - 3.2 Population size and its growth
 - 3.3 Population composition- age, sex, religion, occupation, ethnicity, mother tongue, education, etc
 - 3.4 Population distribution- ecological, regional and rural-urban
 - 3.5 Population pyramid- types and its construction
- 4. Sources of Population Data**
 - 4.1 Census
 - 4.2 Vital registration system
 - 4.3 Sample surveys
 - 4.4 Administrative records/service statistics
 - 4.5 Population registers
 - 4.6 International publications
- 5. Demographic Components and Measures**
 - 5.1 Demographic components, processes and measures
 - 5.2 Fertility (meaning, determinants and measures: crude birth rate, age specific fertility rate, total fertility rate, general fertility rate, child-woman ratio, gross reproduction rate, net reproduction rate)
 - 5.3 Mortality (meaning, determinants & measures: crude death rate, age specific death rate, infant mortality rate, child mortality rate, under- five mortality rate, maternal mortality ratio)
 - 5.4 Migration (meaning, determinants-demographic, social, economic, political and natural, types of migration, measures of migration: in-migration rate, out-migration rate, net-migration rate, gross-migration rate, causes and consequences of migration)
- 6. Population Policies and Programs in Nepal**
 - 6.1 Meaning and types of population policy
 - 6.2 Current population policy in Nepal
 - 6.3 Goals of replacement level by the year 2017 AD

- 6.4 Population programs and activities of different organizations in Nepal: government organizations, non-government organizations, international non-government organizations
- 6.5 Millennium development goals
- 7. Family Life Education and Family Welfare**
 - 7.1 Concept, types and functions of family
 - 7.2 Family life cycle
 - 7.3 Family resources
 - 7.4 Marriage- advantages and disadvantages of delayed marriage
 - 7.5 Responsible parent-hood
 - 7.6 Status of women and children: health, education and economic status
 - 7.7 Advantages and disadvantages of small & large family size on quality of life
 - 7.8 Care for elderly people
- 8. Adolescence and Reproductive Health**
 - 8.1 Problems of adolescence (mental tension\frustration, drugs abuse and alcohol, sexual abuse, teenage pregnancy and unwanted pregnancy)
 - 8.2 Management of adolescence problems (guidance and counselling, safe sexual behaviour, involvement in creative activities, access to reproductive health services/facilities)
 - 8.3 Human reproductive system
 - 8.4 Family planning (safe motherhood, birth spacing, breast feeding, family planning devices and practices)
 - 8.5 Reproductive health processes (menstruation, sperm formulation, sex determination, pregnancy, delivery, menopause)
 - 8.6 Problems and consequences of abortion, miscarriage and still birth
 - 8.7 Sexual and reproductive rights
- 9. Major Population Issues**
 - 9.1 Population problems arising out of rapid population growth: basic needs (food, shelter, clothes, health, education, security, safe drinking water, recreation, employment, environment, natural resources)
 - 9.2 Quality of life
 - 9.3 Sexually transmitted infections : (syphilis, gonorrhoea, hepatitis 'C', RTI and HIV/AIDs)
 - 9.4 Population management
 - 9.5 Age at marriage and number of children
 - 9.6 Women, children and elderly people's rights
- 10. Quantitative Techniques and Research Report Writing**
 - 10.1 Measures of population growth; linear, geometric and exponential growth rates
 - 10.2 Population balancing equation
 - 10.3 Population doubling time
 - 10.4 Mean, Median, Mode, Standard deviation and Correlation
 - 10.5 Graphs, Charts and Bar-diagrams
 - 10.6 Report writing techniques

जनसंख्या अध्ययनका नमुना प्रश्नहरू (Sample Questions of Population Studies)

Level I Questions

(चार विकल्पमात्र भएका सामान्य बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू)

- जनसंख्या अध्ययनका प्रमुख क्षेत्रहरू..... हुन ।
The main scope of population studies are
A) जन्म, मृत्यु, विवाह (Fertility, mortality, nuptiality)
B) जन्म, बसाइँसराइ, रुग्णता (Fertility, migration, morbidity)
C) मृत्यु, बसाइँसराइ, बन्ध्याकरण (Mortality, migration, sterility)
D) जन्म, मृत्यु, बसाइँसराइ (Fertility, mortality, migration)
- C.P. Blacker को जनसंख्या संक्रमणको सिद्धान्त अनुसार पाँच चरणहरू मध्ये उच्च स्थिर अवस्थाको विशेषता के हो ?
According to C.P. Blacker's five phases of demographic transition theory the high stationary stage is characterized by
A) उच्च जन्मदर तथा उच्च मृत्युदर (High birth rates and high death rates)
B) उच्च जन्मदर तथा न्यून मृत्युदर (High birth rates and low death rates)
C) उच्च मृत्युदर तथा न्यून जन्मदर (High death rates and low birth rates)
D) उच्च मृत्युदर तथा स्थिर जन्मदर (High death rates and constant birth rates)
- ज्यामितिय वृद्धिदरको समिकरण कुन हो ?
Which is equation of geometric growth rate?
A) $P_t = P_0 (1 + rt)$
B) $P_t = P_0 e^{rt}$
C) $P_t = P_0 (1 + r)^t$
D) $P_t = \log P_0 r^t$
- तलका मध्ये खुद बसाइँसराइ कुन हो ?
Which of the following is net migration?
A) खुद बसाइँसराइ (Net migration) = in migration + out migration
B) खुद बसाइँसराइ (Net migration) = in migration - out migration
C) खुद बसाइँसराइ (Net migration) = in migration + immigration
D) खुद बसाइँसराइ (Net migration) = in migration - emigration
- TFR गणना गर्ने विधि कुन हो ?
Which method is used to calculate TFR?
A) $\frac{5 \sum ASFR}{1000}$
B) $5 \sum CBR$
C) $\frac{B_a}{P_a^f} K$
D) $\sum \frac{B_a}{P_a^f}$

Level II Questions

(चार भन्दा विकल्प बढि विकल्प हुन सक्ने तर चार विकल्पमात्र प्रदान गरिएका बहुवैकल्पिक स्वरूपका तर
ठिक-बेठिक, जोडामिलाउने, खालि ठाउँ भर्ने, कारण र प्रभाव सम्बन्ध प्रश्नहरु, नमिल्दो छुट्ट्याउने प्रश्नहरु)

6. नेपालमा जनगणना सन् 1971 देखि 2001 सम्ममा जनसंख्या वृद्धि दरको सही क्रम कुन हो ?
Which of the following is the correct order of population growth rate in Nepal from census 1971 to 2001?
- A) 2.05%, 2.08%, 2.25%, 2.62%
B) 2.05%, 2.62%, 2.08%, 2.25%
C) 2.08%, 2.62%, 2.05%, 2.25%
D) 2.05%, 2.08%, 2.62%, 2.25%
7. वर्ष 2010 मा कुल 750 शिशुहरुको जन्म भयो र त्यस मध्ये 24 शिशुहरुको मृत्यु भयो भने IMR गणना गर्नुहोस् ।
There were 24 deaths out of total 750 live births in 2010, than find out the IMR for 2010.
- A) 30 per 1000 B) 31 per 1000 C) 32 per 1000 D) 33 per 1000
8. सूची I तथा सूची II को जोडा मिलाउनुहोस र तल दिइएको कोडको आधारमा सही उत्तर छान्नुहोस ।
Match list I with list II and select the correct answer using the code given below.
सूची (List) I	सूची (List) II
a) तथ्याङ्क (Data)	1. रेन्डम (Random)
b) नमुना छनौट (Sampling)	2. गुणात्मक (Qualitative)
c) ढाँचा (Design)	3. अन्तर्वार्ता (Interview)
d) विश्लेषण (Analysis)	4. परीक्षणात्मक (Experimental)
- कोड (Codes)
- A) a - 1, b - 2, c - 3, d - 4
B) a - 2, b - 3, c - 4, d - 1
C) a - 3, b - 4, c - 1, d - 2
D) a - 4, b - 1, c - 2, d - 3
9. गुणस्तरिय जीवनका लागि तलका मध्ये कुन क्रम सही हो ?
- A) खाना, आवास, कपडा, स्वास्थ्य, शिक्षा, मनोरञ्जन
B) मनोरञ्जन, खाना, स्वास्थ्य, शिक्षा, कपडा, आवास
C) शिक्षा, आवास, खाना, स्वास्थ्य, मनोरञ्जन, कपडा
D) स्वास्थ्य, खाना, कपडा, आवास, शिक्षा, मनोरञ्जन
- Which of the following order is correct about the quality of life?
- A) Food, shelter, cloth, health, education, recreation
B) Recreation, food, health, education, cloth, shelter
C) Education, shelter, food, health, recreation, cloth
D) Health, food, cloth, shelter, education, recreation
10. यदि in-migration 500, out migration 400 तथा मध्यवर्षिय जनसंख्या 8000 छ भने, तलका मध्ये सही GMR कुन हो ?
Which of the following is the correct GMR if in-migration is 500, out migration 400 and mid year population is 8000?
- A) 110.5 B) 111.5 C) 112.5 D) 113.5

(06) – विज्ञान (Science)

Section (A) – Physics

1. Mechanics

- 1.1. General concept of physical quantities, dimensions, vector algebra, triangle law, parallelogram law, components of vectors, projectile motion
- 1.2. Laws of Motion: application of Newton's laws, work, energy, power, circular motion
- 1.3. Elasticity: Hooke's law, Stress, Strain, Young's modules, Bulk modules, Shear modules

2. Heat and Thermodynamics

- 2.1. Concept of heat and temperature, expansion of solid, linear expansion, superficial expansion, cubical relation and relation between α , β and γ , and liquid expansion
- 2.2. Gas Laws: Boyle's law, Charles law, Dalton's law
- 2.3. Thermodynamic Systems: first law of thermodynamics, adiabatic, isochoric, isothermal and isobaric processes, second law of thermodynamics

3. Waves and Optics

- 3.1. Reflection and refraction of light, refractive index, lateral shift, total internal reflection, optical fiber
- 3.2. Optical instruments: human eye, defects of vision and their correction, visual angle, angular magnification, magnifier, compound microscope, astronomical telescope (refractive type only)
- 3.3. Stationary waves in closed and open pipes, harmonic and overtones in close and open organ pipes, end correction in pipes.

4. Electricity and Magnetism

- 4.1. Coulomb's law - force due to point charges, electric field, Gauss law, capacitance and capacitor parallel plate capacitor, combination of capacitors,
- 4.2. Electric current, drift velocity and its relation with current, Ohm's law, electrical resistance, resistivity, conductivity, combination of resistors
- 4.3. Faraday's laws of electromagnetic induction, Lenz's law, transformer

5. Modern Physics

- 5.1. Electrons: cathode rays, motion of electron beam in electric and magnetic fields, Einstein's photoelectric equation, stopping potential
- 5.2. Bohr's theory of hydrogen atom, spectral series, de-Broglie's theory, duality, uncertainly principle
- 5.3. Discovery of nucleus, nuclear density, mass number, atomic number, atomic mass, isotopes, Einstein's mass-energy relation, mass defect, binding energy, fission and fusion

Section (B) – Chemistry

6. Physical Chemistry

- 6.1. **General:** significance of chemical equations, laws of stoichiometry, limiting reactants, atomic and molecular masses, concept of equivalent mass, relation between equivalent mass, valency and atomic mass, Avogadro's hypothesis, Avogadro's number, mole concept, molar volume of gases
- 6.2. **Chemical Bonding:** basic assumption of electronic theory of valency, octet rule, ionic, covalent and co-ordinate covalent bonds, polar and non-polar covalent molecules
- 6.3. **Periodic Classification of Elements:** Mendeleev's periodic law and periodic table, Modern periodic law and modern periodic table, s, p, d and f block elements, atomic radii, ionic radii, ionization energy, electron affinity and electronegativity
- 6.4. **Oxidation and Reduction:** electronic concept of oxidation and reduction, oxidation number, balancing redox reactions by oxidation number or ion-electron method
- 6.5. **Volumetric Analysis:** different ways of expressing the concentration of solutions; normality, molarity, gram/liter, percentage; primary and secondary standard substances, end point, equivalence point, acid-base titration, indicators
- 6.6. **Chemical and Ionic Equilibrium:** reversible and irreversible reactions, dynamic nature of chemical equilibrium, law of mass action, Le-Chatelier's principle and its application, ionization of weak electrolytes, degree of ionization and ionization constant, solubility product, Bronsted-Lowry and Lewis concepts of acids and bases, pH and pH scale

7. Inorganic Chemistry

- 7.1. **Non-Metals:** types of nitrogen oxides (name and Lewis structure), properties and uses of chlorine, bromine, HCl, H₂SO₄, H₂S and CO₂, allotropes of carbon and sulphur
- 7.2. **Metals and Metallurgy:** characteristics of metals, non-metals and metalloids, minerals and ores, principles and processes involved in metallurgy, properties and uses of: (Plaster of Paris, bleaching powder, Espom salt, blue vitriol), rusting of iron, stainless steel, galvanization

8. Organic Chemistry

- 8.1. **General:** classification of organic compounds, functional groups and homologous series, empirical formula, molecular formula, structural formula, structural isomerism
- 8.2. **Nomenclature:** Common names and IUPAC rules of naming of simple organic compounds
- 8.3. **Preliminary Idea of Reaction Mechanism:** homolytic and heterolytic fission, electrophiles, nucleophiles, free-radicals, inductive effect
- 8.4. **Hydrocarbons:** aliphatic, aromatic, saturated and unsaturated hydrocarbons, aromaticity, Huckel's rule, characteristics of aromatic compounds, structure of benzene.
- 8.5. **Properties and uses of :** chloroform, ethanol, acetaldehyde, acetone, methyl amine, aniline and nitrobenzene
- 8.6. **Molecules of life: Carbohydrates:** classification, structure of glucose, function of carbohydrates, **Protein:** amino acids and their function, peptide linkage **Lipids:** differences between fats and oils, hydrolysis of fats
- 8.7. **Chemistry in service to mankind:** elementary idea on polymers, fertilizers, drugs and pesticides

Section (C) – Biology

9. Botany

9.1. Biodiversity

- 9.1.1. Introduction, concept of taxonomy, classification, binomial nomenclature
9.1.2. Structure and economic importance of bacteria, virus and lichens
9.1.3. Life cycle of spirogyra, mucor, marchantia and fern

9.2. Taxonomic study of the following families : Cruciferae (Brassicaceae), Solanaceae, Papilionoidae, Compositae and Gramineae (Poaceae)

9.3. Cytogenetics

- 9.3.1. Introduction, structure and function of prokaryotic and eukaryotic cells
9.3.2. Cell division: mitosis and meiosis
9.3.3. Introduction to Mendelism, genetic material (DNA and RNA)

9.4. Ecology

- 9.4.1. Introduction to ecosystem (pond and grassland)
9.4.2. Bio-geochemical cycles: water, carbon and nitrogen
9.4.3. Ecological hazards and their consequences: acid rain; green house effect and ozone layer depletion

10. Zoology

10.1. Basic zoology

- 10.1.1. General characters and classification of Kingdom - Protista and Kingdom - Animalia up to class with examples
10.1.2. Detailed study of *Plasmodium*, *Paramecium*, *Pheretina* and *Rana*

10.2. Evolution and Environment

- 10.2.1. Evidences of organic evolution, Lamarckism, Darwinism and Neo-Darwinism
10.2.2. Environmental pollution and its control
10.2.3. Migratory behavior of fishes and birds
10.2.4. Adaptation in animals
10.2.5. Faunal diversity and Protected Areas (National Parks, Wildlife reserves and conservation areas) of Nepal

द्रष्टव्य :- यस पत्र/विषयमा पाठ्यक्रमका एकाइहरूबाट सोधिने प्रश्नहरूको संख्या क्रमशः Level I का ६० प्रतिशत र Level II का ४० प्रतिशत गरी यथासम्भव निम्नानुसार हुनेछ ।

Table of Specification

Section	Unit	अङ्क	प्रश्न संख्या	Level I (60%)	Level II (40%)
(A) Physics (40 Marks)	1	8	4	12	8
	2	8	4		
	3	8	4		
	4	8	4		
	5	8	4		
(B) Chemistry (30 Marks)	6	12	6	9	6
	7	8	4		
	8	10	5		
(C) Biology (30 Marks)	9	16	8	5	3
	10	14	7	4	3
जम्मा प्रश्न			50	30	20

Sample Questions of Science

Section (A) – Physics

Level I Questions

(चार विकल्पमात्र भएका सामान्य बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू)

1. Air in a cylinder is suddenly compressed by the piston, which is then maintained at the same position. With the passage of time,
A) the pressure decreases
B) the pressure increases
C) the pressure may remain constant
D) the pressure may increase or decrease depending on the nature of the gas.
2. Which one of the followings is **NOT** correct about the refraction of light?
A) Velocity of light increases or decreases depending on optical density of the medium.
B) Frequency of light always changes.
C) Frequency of the light does not change.
D) Energy of light changes
3. In nuclear fission large amount of energy is released because of
A) the radioactivity of nucleus
B) the total charge difference before and after the fission
C) the total mass difference before and after fission
D) ejection of electrons from the atoms

Level II Questions

(चार भन्दा विकल्प बढि विकल्प हुन सक्ने तर चार विकल्पमात्र प्रदान गरिएका बहुवैकल्पिक स्वरूपका तर
ठिक-बेठिक, जोडामिलाउने, खालि ठाउँ भर्ने, कारण र प्रभाव सम्बन्ध प्रश्नहरू, नमिल्दो छुट्ट्याउने प्रश्नहरू)

4. A physical quantity is said to be vector quantity if it
1) has magnitude
2) has direction
3) does not follow parallelogram law of vector addition
4) follows triangle law of vector addition
Which of the statements given above is/ are correct
A) Only 1 and 2 are correct
B) Only 1 is correct
C) Only 1, 2 and 4 are correct
D) All 1, 2, 3 and 4 are correct
5. Which of the matching is correct (where symbols have usual meanings)

<u>List I</u>	<u>List II</u>
a. Current density	1. $R = R_1 + R_2 + R_3 + \dots$
b. Series combination of resistors	2. $\frac{1}{R} = \frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} + \frac{1}{R_3} + \dots$
c. Parallel combination of resistors	3. nev
d. Electric current	4. $venA$

A) a - 1, b - 2, c - 3, d - 4
B) a-3, b-1, c-2, d-4
C) a - 4, b - 2, c - 1, d - 3
D) a-4, b-1, c-2, d-3
6. The length of an edge of a cube increases by 2% when it is heated by 50⁰C. The area and volume of the cube will increase respectively by
A) 2% and 2%
B) 4% and 6%
C) 4% and 8%
D) 6% and 4%

Section (B) – Chemistry

Level I Questions

(चार विकल्पमात्र भएका सामान्य बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू)

7. One of the products that will be formed when ethanol vapour is passed over heated alumina at 350°C is
A) Ethane
B) Ethene
C) Ethyne
D) Ethanal
8. The IUPAC name of $\text{CH}_3\text{-CH}(\text{CH}_3)\text{-CH}_2\text{-CH}(\text{CH}_3)_2$ is
A) 1-dimethyl,3-methylbutane
B) 2,4-dimethylpentane
C) 2-methyl,4-ethylbutane
D) 1,3-dimethylhexane
9. Given the reaction:
$$\text{ZnO} + \text{X} + \text{heat} \rightarrow \text{Zn} + \text{XO}$$

Which of the following elements, represented by X, is used industrially to reduce the ZnO to Zn?
A) Cu
B) O
C) Pb
D) C

Level II Questions

(चार भन्दा विकल्प बढि विकल्प हुन सक्ने तर चार विकल्पमात्र प्रदान गरिएका बहुवैकल्पिक स्वरूपका तर ठिक-बेठिक, जोडामिलाउने, खालि ठाउँ भर्ने, कारण र प्रभाव सम्बन्ध प्रश्नहरू, नमिल्दो छुट्याउने प्रश्नहरू)

10. Which of the following equilibria would be affected by volume changes at constant temperature?
1) $\text{C}_2\text{H}_4(\text{g}) + \text{H}_2(\text{g}) \leftrightarrow \text{C}_2\text{H}_6(\text{g})$
2) $4\text{NH}_3(\text{g}) + 5\text{O}_2(\text{g}) \leftrightarrow 4\text{NO}(\text{g}) + 6\text{H}_2\text{O}(\text{l})$
3) $\text{SO}_3(\text{g}) + \text{NO}(\text{g}) \leftrightarrow \text{NO}_2(\text{g}) + \text{SO}_2(\text{g})$
A) 3 only
B) 2 only
C) 1 and 2 only
D) 2 and 3 only
11. In the reaction of 50 mL of N_2 gas with excess H_2 gas forms ammonia via the equation:
$$\text{N}_2(\text{g}) + 3\text{H}_2(\text{g}) \rightarrow 2\text{NH}_3(\text{g})$$

What volume of ammonia will be produced if pressure and temperature are kept constant?
A) 250 mL
B) 200 mL
C) 150 mL
D) 100 mL
12. Rank the following series of atoms in order of INCREASING electro-negativity.
N, O, F, P and As
A) $\text{N} < \text{O} < \text{F} < \text{P} < \text{As}$
B) $\text{As} < \text{P} < \text{N} < \text{O} < \text{F}$
C) $\text{F} < \text{O} < \text{N} < \text{P} < \text{As}$
D) $\text{As} < \text{P} < \text{N} < \text{F} < \text{O}$

Section (C) – Biology

Level I Questions

(चार विकल्पमात्र भएका सामान्य बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू)

13. Classification of spongs is based on -----
A) locomotory organs B) nutrition C) spicules D) spines
14. Which one of the following set contains all the four green house gases that contribute to the global warming?
A) CO₂, N₂, O₂, H₂ B) N₂O, H₂, O₂, CO₂
C) CO₂, N₂O, CH₄, CFCs D) CH₄, CFCs, CO₂, O₂
15. *Rhinoceros unicornis* falls under which one of the following categories in Nepal according to Red Data Book (RDB) compiled by IUCN?
A) Threatened B) Rare C) Endangered D) Vulnerable
16. Which of the following is correct for a virus
A) It is acellular organism which has abundant fats and carbohydrates.
B) It is a facultative parasite which may or may not be a pathogen.
C) It is an obligate parasite which causes diseases only on animals.
D) It is an acellular organism which has no fats and carbohydrates.

Level II Questions

(चार भन्दा विकल्प बढि विकल्प हुन सक्ने तर चार विकल्पमात्र प्रदान गरिएका बहुवैकल्पिक स्वरूपका तर ठिक-बैठिक, जोडामिलाउने, खालि ठाउँ भर्ने, कारण र प्रभाव सम्बन्ध प्रश्नहरू, नमिल्दो छुट्ट्याउने प्रश्नहरू)

17. Which of the following is a perfect order?
A) Kingdom, division, class, family, order, genus, species
B) Kingdom, class, division, order, family, genus, species
C) Kingdom, division, class, order, family, genus, species
D) Kingdom, division, order, class, family, genus, species
18. Which of the following are **NOT** correctly matched?
A) Echinoderms - Canal system
B) Coelenterates - Nematocysts
C) Arthropods - Pseudometamerism
D) Sponges - Spicules
A) 1 & 2 B) 1 & 3 C) 2 & 4 D) 3 & 4
19. Which of the following statement/s is/are correct for a cell?
1) It is the structural and functional unit of life.
2) Cell does not originate de-novo.
3) Every living cell has cellular totipotency.
4) Each and every cell does not have independent existence.
A) 1, 2 & 3 are correct B) Only 1 & 2 are correct
C) Only 1 & 3 are correct D) Only 4 is correct

20. Match the following:

Column I

- a). DNA
b). RNA
c). Nucleotide
d). Nucleoside
A) a – 1, b – 2, c – 3, d – 4
C) a – 3, b – 2, c – 4, d – 1

Column II

- 1). Nitrogen bases & Pentose sugar
2). Uracil
3). Thymine
4). Nucleoside with phosphate
B) a – 4, b – 3, c – 2, d – 1
D) a – 2, b – 1, c – 3, d – 4